

Taina Kuitunen

Kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen

Opinnäytetyö
Kevät 2015
SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri
Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Taina Kuitunen

Työn nimi: Kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen

Ohjaaja: Pirkko Vuorela

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 50

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää ongelmatekijöitä, jotka vaikuttavat Mikkelin Kalevankankaan kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Kirjaston ja koulun henkilökunnan mielipide vaikutti tutkimusmenetelmän valintaan.

Opinnäytetyössä käytetyt tutkimusmenetelmät olivat laadullisia. Kirjaston henkilökunnan kohdalla tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastatteluun vastasi yksi henkilö. Opetushenkilökunnan kohdalla sovellettiin lomakekyselyä. Lomakekyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä.

Tutkimushaastattelussa löytyi yksi iso ongelmatekijä, kirjaston tilapäinen sulkeminen satutuokioiden ajaksi, kun samaan aikaan oppilaat haluaisivat käydä kirjastossa. Kirjastossa työskentelee vaihtelevasti 1-2 työntekijää, ja tästä syystä ei ole mahdollista palvella muita asiakkaita samaan aikaan.

Opetushenkilökunnan vastausaineistosta ei löytynyt merkittäviä ongelmatekijöitä. Nämä ongelmatekijät liittyivät päivittäiseen toimintaan, ja niihin voivat parhaiten vaikuttaa kirjaston ja koulun henkilökunta yhdessä. Kehitysidea Mikkelin Kalevankankaan koululle on interaktiivinen verkko-opiskeluympäristö. Sen tarkoituksena on hyödyttää tasapuolisesti kirjastoa ja koulua. Lisäksi esittelen kehitysidean liikunta-kerhosta ja aikuisille järjestettävästä teematapahtumasta Kalevankankaan kirjastossa.

Avainsanat: koulukirjasto, lukukoira, opetussuunnitelma, oppimiskulttuuri, verkko-opiskeluympäristö, yhteistyö

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author: Taina Kuitunen

Title of thesis: Development of cooperation between a library and a school

Supervisor: Pirkko Vuorela

Year: 2015

Number of pages: 50

Number of appendices: 2

The aim of the thesis was to recognise problems that affect the cooperation between the Kalevankangas Library and the Kalevankangas School, Mikkeli. The opinions of the library and the school staff had an influence on the choice of the research method.

The research methods that were used in the thesis were qualitative. A semi-structured interview was used among the library staff. The semi-structured interview was answered by one person. A questionnaire inquiry was used among the teaching staff. The questionnaire inquiry was answered by eight people.

In the research interview, one problem was recognised, i.e. the temporary library closure of the library for fairytale times, when, at the same time pupils would like to visit the library. In the library, there are 1 to 2 employees working variously, and this is why it is not possible to serve other customers at the same time.

No significant problems could be recognised in the teaching staff's responses. These problems are related to the daily activities and they can best be influenced by the library staff and the school staff together. My suggestion for improvement for the Kalevankangas School is an interactive e-learning environment. Its purpose is to benefit equally the library and school. In addition, I present my idea for improvement regarding an exercise club and a theme event for adults at the Kalevankangas Library.

Keywords: school library, library dog, teaching plan, learning culture, e-learning environment, cooperation

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	5
2 KOULUKIRJASTO	7
2.1 Koulukirjaston keskeiset käsitteet.....	7
2.2 Suomalaisen koulukirjaston historiaa.....	8
2.3 Koulukirjastotoiminta.....	11
2.4 Koulukirjaston hyödyt oppilaille ja opettajille	12
2.5 Koulukirjaston kokoelmatyö	12
2.6 Koulukirjaston kehittämistyö	13
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSMENETELMÄT..	17
4 TULOSTEN ESITTELY	18
4.1 Mikkelin Kalevankankaan kirjasto	18
4.2 Kalevankankaan kirjastonhoitajan haastattelu	19
4.3 Kalevankankaan koulun opetushenkilökunnan haastattelu	25
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
5.1 Yhteistyön sujuminen kirjaston ja koulun välillä	33
5.2 Yhteistyön ongelmakohdat	34
5.3 Kerhotoimintaa lapsille ja nuorille	35
5.4 Teematapahtuma aikuisille	39
5.5 Interaktiivinen koulukirjasto.....	40
5.6 Verkkopalvelut yhdellä sivulla	40
5.7 Käyttö- ja käyttäytymissäännöt verkkoympäristössä.....	41
6 POHDINTA.....	44
LÄHTEET	49
LIITTEET.....	51

1 JOHDANTO

Koulukirjastot ovat osa yleisten kirjastojen palveluverkostoa. Koulukirjastojen tarpeellisuuteen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota kunnan- ja kaupunginkirjastoihin verrattuna. Tähän voi vaikuttaa se tosiseikka, että koulukirjastoja pidetään mahdollisesti itsestäänselvyytenä. Koulukirjastoissa luodaan pohja kirjastopalvelujen käytölle. Koulukirjastojen toiminnalla on merkitystä kirjaston käyttötottumuksiin ja niiden ansiosta kirjastopalvelut ovat kaikille tuttuja. Ilman koulukirjastoja kirjastopalvelujen käytössä olisi huomattavia eroja ja palveluihin perehdyttäminen veisi huomattavan osan henkilökunnan työaika.

Hyvä lukutaito on yksi tärkein perustaito, mitä jokainen tarvitsee. Koulukirjastot voivat tasoittaa eroja oppilaiden lukutaidon kehityksessä. Tästä hyvänä esimerkkinä on lukukoiratoiminta. Myös erityisryhmillä on oltava mahdollisuus lukutaidon kehittämiseen. Kouluilla ei välttämättä ole aikaa tai resursseja vastata jokaisen oppilaan yksilöllisiin tarpeisiin ja tässä koulukirjastot voivat auttaa. Koulukirjastojen asiakkaat voivat olla tulevaisuudessa yksi yleisten kirjastojen suurin käyttäjäryhmä.

Oma kiinnostukseni koulukirjastoon heräsi työharjoittelujaksolla Mikkelin kaupunginkirjastossa. Työharjoitteluun kuului viikon tutustumisjakso Mikkelin Kalevankankaan kirjastoon ja sen toimintaan. Pääluvussa 4 on kerrottu tarkemmin Kalevankankaan kirjastosta ja sen toiminnasta. Lisäksi olen koennut yhteen kirjaston ja koulun opetushenkilökunnan vastausaineiston. Koulukirjastossa oppilaiden ja opetushenkilökunnan kanssa ollaan tekemisissä lähes päivittäin. Tästä syystä on ensiarvoisen tärkeää, että yhteistyö sujuu mahdollisimman vaivattomasti.

Opinnäytetyössäni selvitin kirjaston ja koulun yhteistyössä ilmeneviä ongelmatekijöitä. Kirjaston henkilökunnan kohdalla ongelmatekijäksi osoittautui tilojen tilapäinen sulkeminen satutuokioiden ajaksi, kun oppilaat haluaisivat käydä samaan aikaan kirjastossa. Opetushenkilökunnan vastausaineistosta löytyneet ongelmatekijät olivat jokapäiväiseen arkeen liittyviä asioita, joihin kirjaston ja koulun henkilökunta voivat vaikuttaa parhaiten yhdessä. Opetushenkilökunnan vastausten kursivoidut kohdat olen kirjoittanut alkuperäisessä muodossaan, koska mielestäni ne antavat äänen vastaajille ja tuovat paremmin esille kyselyyn vastanneiden sanoman.

Kehitysideani tarkoituksena on hyödyttää tasapuolisesti molempien osapuolien, kirjaston ja koulun yhteistyötä. Johtopäätöksissä esitän yhteenvedon tutkimustuloksista ja kehitysideani.

2 KOULUKIRJASTO

2.1 Koulukirjaston keskeiset käsitteet

Hyrkäksen ja Ruohomäen (2004) mukaan koulukirjaston keskeiset käsitteet ovat:

Informaatiolukutaito (information literacy), joka on käsitteenä lähellä tiedonhallintataitoja. Association of College and Research Libraries (ACRL) järjestön (v. 2000) ehdotuksen mukaan informaatiolukutaitoinen henkilö osaa:

- arvioida, milloin hän tarvitsee asiantuntijan apua informaationtarveongelmansa ratkaisuun
- arvioida tietoa ja sen lähteitä kriittisesti
- hankkia tarvittavan tiedon tehokkaasti
- käyttää tietoa tehokkaasti työtehtävissä ja opiskelussa
- liittyy uuden tiedon tietopohjaansa
- määrittää tarvittavan tiedon laajuuden
- käyttää tietoa eettisesti ja laillisesti, sekä ymmärtää tiedon käyttöön liittyviä oikeudellisia, taloudellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä. Edellä mainitut osaamistavoitteet koskevat erityisesti korkeakoulukirjastoja.

Informaatio, jota voidaan kutsua myös tiedon raaka-aineeksi. Se on usein kaotista, mutta jäsenitys ja tulkinta muuttavat sen tiedoksi ja ymmärrykseksi.

Tieto, tietäminen, syntyy kokemuksen, sisäistämisen ja merkityksenannon kautta. Myös tietämään oppiminen vaatii harjoittelua. Se on ajattelun taitojen kehittymistä.

Tiedonhaku (information retrieval) edellyttää jotakin tunnistettua tietoa ja sen olemassaoloa.

Tiedonhallintataidot (information skills), johon sisältyvät tiedonhaku ja hankinta. Lisäksi tiedonhallintataitoihin kuuluvat myös tiedonhakijalla itsellä oleva tiedon jäsentäminen ja prosessointi. Tiedonhallintataito on kyky käyttää tietoa viisaasti ja osata sulkea pois niin sanottu turha tieto. Tiedonhallintataidot ovat myös oppimisen taitoja.

Tiedonhankinnalla (information seeking) tarkoitetaan kaikenlaista tiedon hankkimista riippumatta siitä, minkälainen tiedonhankintaväline tai tapa on kyseessä. Tiedonhakija osaa koota olennaisen ja kattavan tiedon eri tiedonlähteistä omaa työtään varten. Tiedonhankinta edellyttää tiedonlähteiden luotettavuuden arviointia ja kriittisyyttä. (Hyrkäs & Ruohomäki 2004, 176–177.)

2.2 Suomalaisen koulukirjaston historiaa

Tarkoituksena ei ole perehtyä varsinaisesti koulukirjastojen historiaan. Kerron koulukirjastojen historiasta siksi, että ymmärtäisimme, mistä ja milloin ajatus koulukirjastosta on lähtenyt liikkeelle. Mielenkiintoista koulukirjastojen historiassa on se, että ajatus on syntynyt täysin sattumalta. Mäkisen (2009, 84–85) mukaan esimerkiksi Anjalan Reginakoulun kohdalla ei ollut tehty mitään tarkempaa suunnitelmaa ylipäätään lainakirjastosta.

Koulukirjastoja koskevia lainkohtia löytyy jo 1700-luvulta. Vuodelta 1724 on määräyksiä ja ohjeita kirjoista ja muista opetusvälineistä. (Lemola 1983, 18.) Suomessa koulukirjastojen historia on kuitenkin lyhyempi kuin yleisten kirjastojen historia, joka ulottuu keskiajalle. Suomessa keskiajan voidaan katsoa kestäneen 1100-luvulta 1500-luvulle. (Mäkinen 2009, 18.) Vielä 1700- ja 1800-luvun taitteessa lukutaito oli yläluokan oikeus. Yläluokkaa pyrittiin kopioimaan, joka tarkoitti, että myös tavallinen kansa halusi oppia lukemaan. Kun lukutaito vihdoinkin saavutettiin, sitä haluttiin myös käyttää. (Launonen 2015, 45–46.)

Suomen yleisten kirjastojen historiassa mainitaan Anjalan Reginakoulun kirjasto. Koulun perusti 1802 paroni Rabbe Gottlieb Wrede (1742–1828). Toimintansa koulu aloitti 1803. Kirjaston sanottiin muistuttavan niitä ruotsalaisia koulukirjastoja, joiden

kirjat oli tarkoitettu muillekin kuin kouluikäisille. Tuohon aikaan käytettiin myös nimitystä ”*rahvaankirjasto*”. Kirjastotoiminta ei ollut alun perin huomattavassa asemassa, vaan se tuli vähitellen mukaan Anjalan Reginakoulun toimintaan. Toimintansa Reginakoulu lopetti 1931. (Mäkinen 2009, 82–85.)

1900-luvun alkuvuosina heräsi keskustelu koulukirjastojen tarpeellisuudesta. Lasten huomattiin tarvitsevan koulutehtävien lisäksi myös muuta kirjallisuutta ja heidän kirjallisuustarpeisiin piti pystyä vastaamaan paremmin. Kysymyksiä herätti se, pitäisikö lapsille olla erillisiä oppilas- eli lastenkirjastoja vai kelpaisivatko yleiset kirjastot palvelemaan myös nuorempia asiakkaita. Erilliskirjastot saivat runsaasti kannatusta, koska opettajien olisi helpompi valvoa oppilaita. Kirjallisuuden uskottiin vaikuttavan oppilaisiin joko hyvässä tai pahassa. Aikuisten omaan arvostelukykyyn ei luotettu ja kansakouluilla oli vain rajalliset mahdollisuudet lukutaidon kehittämiseen. Sopivan kirjallisuuden lisääntyessä kouluikäiset innostuivat lukemaan kotona kaunokirjallisuutta. Tästä pääteltiin, että koulun kirjastoon tulisi hankkia etupäässä opintoihin liittyvää kaunokirjallisuutta ja opettajien tehtävänä olisi ohjata oppilaiden luku-harrastusta kouluopetusta tukevaksi. (Vatanen 2002, 123.)

Vielä 1930- ja 40-luvullakaan kuntien kanta- ja piirikirjastot eivät olleet lapsille tarkoitettuja. Oletettiin, että lapset saavat tarpeelliset kirjat kansakoulujen oppilaskirjastoista. Maaseudun kirjastot eivät huomioineet lapsia edes tilastoissaan. Vuonna 1950 kirjastokomitean mietinnössä päätettiin, että kansakouluilla tulisi olla koulun kirjaston ohella yleisen kirjaston sivuosasto. (Mäkinen 2009, 361–362.)

Nykyään koulukirjastot ovat paljon muuta, kuin mihin vielä muutama vuosikymmen sitten oli totuttu. Aiemmin koulukirjasto saattoi olla jokin pieni nurkkaus peruskoulun luokan tai muun huonetilan yhteydessä. Myös mielikuva koulukirjastosta saattoi olla hyvin neutraali. Se ei herättänyt tunteita puoleen tai toiseen; ehkä se oli vain tilapäinen ratkaisu johonkin tuntitehtävään, kun pääkirjasto oli kiinni tai pitkän matkan päässä. Myös nykyiset koulukirjastot toimivat yleensä oppilaitoksen yhteydessä, mutta niillä on omat, erilliset tilat kokoelmien säilyttämiseen. Ne muistuttavat paljon yleisiä kirjastoja. Niillä on omat aukioloajat, ja lisäksi ne tarjoavat muutakin kuin kirja-aineistoja. Oppilaat voivat käyttää tietokoneita, pelata pelejä, lukea kirjaa lukukoiralle tai osallistua erilaisiin koulun ja kirjaston yhteistyössä järjestämiin tapahtumiin. Koulukirjasto voi olla myös oppilaiden olohuone.

Esimerkiksi Mikkelin Kalevankaan kirjastossa olohuone toimii oppilaiden pelitilana. Pelitilassa voi pelata video- tai muita pelejä. Hyvin varustetuissa koulukirjastoissa on kiinnitetty huomiota myös sisustukseen, joka lisää oppilaiden viihtyvyyttä. Lisäksi koulukirjastot palvelevat opetushenkilökuntaa. Koulukirjasto voi toimia myös lähikirjastona muille paikallisille asukkaille. Tämä tarkoittaa, että asiakkaat voivat lainata samoja aineistoja kuin pääkirjastosta tai käydä lukemassa päivän lehtiä kirjaston lukusalissa. Koulukirjaston aineistovalikoimat eivät ole niin laajoja, kuin pääkirjastossa, mutta tarvittaessa asiakas voi tehdä kirjavarauksen esimerkiksi pääkirjastoon ja hakea kyseisen teoksen koulukirjastosta.

Ehkä yksi erottava tekijä koulukirjastoissa on se, että aikuiset asiakkaat voivat kokea kirjastoympäristön hälyisenä, koska muista asiakkaista suurin osa on ala- tai yläkouluikäisiä. Käytännössä yhteiset tilat ovat siis oppilaiden ja paikallisten asukkaiden käytössä koko kirjaston aukioloajan. Koulukirjastot eivät palvele ainoastaan peruskouluikäisiä oppilaita. Lisäksi on ammattioppilaitos-, ammattikorkeakoulu- ja yliopistokirjastot, jotka tarjoavat aineistoja nuorille ja aikuisopiskelijoille. Opiskelijan kannalta hyvä puoli on se, että opiskeluaineistot ovat käytännössä ilmaisia, kun vain muistaa uusia lainatun aineiston ajallaan. Esimerkiksi korkeakoulukirjastoissa joitakin laina-aineistoja voi uusia 50 kertaa, jos niille ei ole varauksia. Yleisissä kirjastoissa laina-aineiston voi uusia noin 5–10 kertaa.

Koulukirjaston määritelmä on Hyvä koulukirjasto-opasta (Frantsi, Kolu & Salminen 2014, 4.) mukaillen olla koulun oppilaiden, opettajan ja muun henkilökunnan yhteiseen käyttöön tarkoitettu oppi- ja opetusmateriaalin järjestetty kokoelma. Se sisältää pääsyn paikallisiin, alueellisiin, valtakunnallisiin ja maailmanlaajuisiin tietovarantoihin. Koulukirjasto on myös pedagogisin perustein varustettu oppimisympäristö, josta löytyvät nykyaikaiset digitaaliset oppimateriaalit ja -välineet. Sen tehtävänä on tarjota opetussuunnitelman sisältöjä tukevaa materiaalia ja lukuinnostusta ylläpitävää kirjallisuutta.

Koulukirjasto on oppimisympäristö, jossa oppilailla on käytössään monenlaisia resursseja. Näiden resurssien avulla opitaan ymmärtämään erilaisia asioita ja kehittämään mielekkäitä ratkaisuja erilaisiin ongelmiin. (Haapala 2015, 77.) Koulukirjastojen tärkein tavoite on lukemaan houkuttelu ja kirjallisuuden opetus (Frantsi, Kolu & Salminen 2014, 15).

2.3 Koulukirjastotoiminta

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014, 42) koulukirjastotoiminnasta sanotaan seuraavasti:

- Se vastaa oppilaiden tiedon tarpeisiin.
- Se kannustaa omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin.
- Se tukee koulun kasvatus- ja opetustyötä.
- Se vahvistaa oppilaiden yleissivistystä, sekä maailmankuvan laajenemista ja avar-
tumista.
- Oppimistilanteessa monimuotoinen koulukirjastotoiminta tukee oppimiskäsityksen
toteutumista.
- Koulukirjasto lisää mahdollisuuksia opetuksen eriyttämiseen, yksilölliseen, oppi-
laan oman kiinnostuksen mukaiseen työskentelyyn, sekä kodin ja koulun väliseen
yhteistyöhön. (Opetushallitus 2014, 42.)

Kunnan ja koulun oma opetussuunnitelma määrittää tarkemmin koulukirjaston toi-
minnan. Tämä tarkoittaa, että samanlaisia koulukirjastoja ei ole, vaan jokainen niistä
on omannäköisensä. Opetussuunnitelmassa pitäisi olla kirjattuna koulukirjaston ta-
voitteet ja toiminta. Eri luokka-asteilla tapahtuva kirjaston käytön opetus voidaan
huomioida opetussuunnitelmassa seuraavasti:

1.–2. luokka: satutunnit koulukirjastossa

3.–4. luokka: aineistonhallintakurssi

5.–6. luokka: tiedonhakujakso

8. luokka: tutkielmakurssi.

Myös lukiolaisille voidaan järjestää jotakin kohderyhmälle sopivaa opetusta koulu-
kirjastossa. (Frantsi 2014, 16.)

Opetusneuvos, Pirjo Sinko (2005, 22) kyseenalaistaa, miten koulut voisivat selvittää opetussuunnitelman veloitteesta ilman koulukirjastoja. Pelkästään se, että oppilaat osaavat käyttää esimerkiksi Google-hakua, ei riitä hyvien tiedonhallintataitojen saavuttamiseen. Tietokoneiden lisäksi tarvitaan myös tieto- ja kaunokirjoja, sanoma- ja aikakauslehtiä, monenlaista audiovisuaalista aineistoa.

2.4 Koulukirjaston hyödyt oppilaille ja opettajille

Frantsi (2014, 6–7) mainitsee Hyvä koulukirjasto teoksessaan koulukirjastosta oppilaille koituvat hyödyt. Heidän mukaan oppilaiden etuna koulukirjastopalvelujen käytössä on tiedon luotettavuuden arvioiminen, yhteisen aineiston vastuullinen käyttö, sekä erilaisiin tiedonlähteisiin tutustuminen ja niiden valikoivan, kriittisen käytön oppiminen. Oppilailla on mahdollisuus tutustua koulun ulkopuolisiin tietokantoihin, tietoverkkoihin, sekä eri medioihin. Oppilailla on mahdollisuus löytää ikätasolle, sopivaa, laadukasta kaunokirjallisuutta, sekä tutustua järjestettyyn tietoon. He voivat keskittyä omiin tehtäviin ja saada tarvittaessa ohjausta. Lisäksi he voivat oppia erilaisia yhteistyömuotoja.

Frantsin mukaan opetushenkilökunta hyötyy koulukirjastosta monin eri tavoin:

Koulukirjastossa voi päivittää omaa osaamistaan ja saada uusia näkökulmia opittavaan asiaan. Koulukirjasto toimii luontevana yhteistyöfoorumina ja lisää myös työssä viihtymistä. Koulukirjasto tukee ammatillista kasvua, oppilaantuntemusta ja yhteistyön edistämistä. Koulukirjaston ansiosta asiantuntemus tietopalvelujen käyttäjänä kasvaa, tiedonhallintataidot kehittyvät ja oppilaille osataan antaa mielekkäämpiä tiedonhakutehtäviä. Koulukirjastossa voi tutustua uusiin opetusmenetelmiin ja työtapoihin.

2.5 Koulukirjaston kokoelmatyö

Lauronen (2005, 71) määrittelee kokoelman tarkoituksen, käytön ja käyttäjät seuraavasti:

Koulukirjaston tärkein tehtävä on toimia oppimisen ja opettamisen resurssina. Koulun tavoitteita ohjaa opetussuunnitelma, josta käsin määräytyvät myös koulukirjaston tavoitteet.

Hyvä koulukirjasto (2014, 12) teoksen mukaan koulukirjaston kokoelmatyön määrittää suunnitelma, jonka lähtökohtana on koulun ja yhteisön analyysi. Suunnitelmassa määritellään koulukirjaston toimintaperiaatteet ja periaatteet aineiston, arviointiin, hankintaan, karsintaan ja valintaan.

Kouluyhteisön analyysillä varmistetaan, että kirjaston kokoelma ottaa huomioon tasapuolisesti kaikki käyttäjät ja heidän erilaiset tarpeensa.

Hyvä koulukirjasto teoksessa (2014, 12) aineiston valintakriteerit määritellään seuraavasti:

Soveltuvuuskriteerissä huomioidaan kustantajan, kirjailijan ja teoksen maine.

Käyttäjäkriteerissä huomioidaan käyttäjäryhmän ikä, henkisen ja sosiaalisen kehityksen taso, oppimistyyli ja tarvittavan tiedon taso.

Koulukohtaisessa kriteerissä kiinnitetään huomiota siihen, kuinka aineisto tukee tai liittyy koulun/kurssien opetussuunnitelmallisiin päämääriin.

Sopivuuskriteerissä huomioidaan aineiston tarkoituksenmukaisuus opetukseen ja oppimiseen.

Sisältökriteerissä huomioidaan aineiston luotettavuus, relevanssi ja ajankohtaisuus. Mitä lisäarvoa aineisto tuo kokoelmaan; minkä tasoista tieto on ja kuinka kiinnostavaa aineisto on käyttäjäryhmän kannalta?

2.6 Koulukirjaston kehittämistyö

Frantsin (2014, 8) mukaan koulukirjaston kehittämisessä on monella henkilöllä tärkeä rooli. Mukana vaikuttaa koulukirjastotiimi, johon kuuluvat kirjaston henkilökunta, koulun rehtori, opetushenkilökunta sekä opinto-ohjaaja. Kirjastotiimin vastuulla on muun muassa koulukirjaston toiminnan suunnittelu, opetussuunnitelman laatiminen koulukirjaston osalta, koulukirjaston toiminnan arviointi sekä kirjaston sääntöjen

määrittely. Kehittämistyössä moniammatillinen tiimi paneutuu työhön, jossa vastataan koko koulun tarpeisiin.

Arviot suomalaisen koulukirjaston tilasta eivät ole milloinkaan olleet kovin hyviä. Koulukirjastojen tilaa on myös pyritty parantamaan. Esimerkkinä tästä on Hyvä koulukirjasto (2014, 5) teoksessa esitelty opetushallituksen Luku-Suomi -kärkihanke. Hanke toteutettiin vuosina 2001–04 ja sen aikana kunnissa tehtiin merkittävää kehittämistyötä koulukirjastojen hyväksi. Nykyään monien koulukirjastojen tilat, aineistot ja toiminta ovat kansainvälisesti mitattuna erittäin korkeatasoisia.

Velvoitteet koulukirjastojen kehittämiseen ja tilan kohentamiseen ovat tulleet ulkopuolelta. Hyvä koulukirjasto (2014, 4–5) teoksen mukaan tähän ovat velvoittaneet muun muassa perusopetus- ja lukiolainsäädäntö, kansallinen tietostrategia, opetusministeriön selvitys, arviointitulokset koulukirjaston tilasta, ja Unescon koulukirjastojulistus. Koulukirjastoille on asetettu konkreettisia kehittämistavoitteita ja visioitu niiden kehittämisen suuntaa.

Myös ulkomailla on pyritty kehittämään kirjaston ja koulun yhteistyötä. Kevin G. McGrath (2015, 54) sanoo artikkelissaan Amerikkalaisten koulukirjastojen kehittämisestä:

Koulukirjastot voivat johtaa koulut ottamaan innovaation vastaan, ajattelemaan eri tavalla kuin aikaisemmin, harjoittamaan muidenkin, kuin koulun yhteisöjen välistä yhteistyötä, vastaanottamaan yllättävät oppimismahdollisuudet ja kohtaamaan arkipäivän ongelmat. Innovatiiviset organisaatiot ovat niitä, jotka jatkuvasti tunnistavat ja ottavat käyttöön ohjelmia ja käytäntöjä mukaan lukien rakenteet ja ilmiöt, jotka auttavat niitä parantamaan palveluaan.

Muuttunut oppimiskulttuuri on vaikuttanut koulukirjastojen uudistustarpeeseen. Hyvä koulukirjasto (2014, 6) teoksen mukaan:

Oppimis- ja tiedonkäsitys ovat muuttuneet ja opettajan rooli oppimisen ohjaajana on syventynyt. Tieto oppimistyyleistä on lisääntynyt, sekä menetelmät ja työtavat monipuolistuneet. Nykyään oppilaita osallistetaan enemmän ja yhteisöllisyys asettaa uusia haasteita kouluille.

Opetusteknologia ja oppimateriaalit ovat kehittyneet, ja käsitys oppimisympäristöstä on laajentunut. Myös tutkimustieto koulunpidosta ja tuloksellisesta oppimisesta on lisääntynyt. Oppilaat tarvitsevat koulupäivän aikana kieli- ja kulttuuritaustaansa tukevaa aineistoa, sekä lisää vieraskielisiä opetusmuotoja ja monikielisiä materiaaleja.

Esiopetus kouluissa on lisääntynyt. Koulukirjastolla on tärkeä rooli orastavan lukija- ja kirjoitustaidon vaalimisessa. Aineistohankinnoissa pitäisi huomioida lasten omat kiinnostuksen kohteet. Myös erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ja heidän tarvitsemat oppimateriaalit pitäisi huomioida koulukirjastoissa. Koulun kerhotoiminta ja iltapäivätoiminta hyötyvät myös hyvästä koulukirjastosta.

Nyky aikaista koulukirjastoa voidaan nimittää myös muilla termeillä. Hyvä koulukirjasto (2014, 4–5) teoksen mukaan se tarkoittaa uusia toimintatapoja, painotuksia ja uudistuspyrkimyksiä. Hieman oudolta kuulostavat termit voivat helposti sotkea käsitystä koulukirjastosta ja tuoda mieleen kokonaan muita asioita. Nimitystä tärkeämpää kuitenkin on, millainen koulukirjasto on ja mitä siellä tapahtuu.

Tällä hetkellä käytössä olevia nimityksiä koulukirjastosta:

- Kannesta kanteen
- Keidas
- Kirjakahvila
- Koulukirjasto
- Mediakeskus
- Mediateekki
- Oppimismaisema
- Pegasos
- Tieto- ja mediakeskus
- Tietokeskus

- Tietotori
- Tietotupa
- Tietovintti

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyössä selvitettiin ongelmatekijöitä Mikkelin Kalevankankaan kirjaston ja koulun opetushenkilökunnan yhteistyössä. Toisena tavoitteena oli ehdottaa ratkaisua mahdollisiin ongelmatekijöihin. Tutkimusaineistona käytettiin haastattelu- ja kyselytutkimuksen tuloksia. Induktiivisessa analyysissä tarkoituksena oli paljastaa odottamattomia seikkoja tutkimusaineistosta. Tässä tapauksessa lähtökohtana ei ollut teorian tai hypoteesien testaaminen, vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

Tutkimusmenetelmän valinnassa lähtökohtana oli Mikkelin Kalevankankaan kirjaston ja koulun henkilökunnan kannalta vaivattomin vaihtoehto. Koska Kalevankankaan kirjastossa oli paikalla vain yksi henkilö, mielestäni teemahaastattelu (Liite 1) oli tässä tapauksessa yksinkertaisin tapa kerätä tarvittava tieto. Haastattelu toteutettiin asiakaspalvelussa työskentelyn aikana. Teemahaastattelu on avoimen- ja lomakehaastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Haastattelijä voi johdatella keskustelua aiheeseen, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole ennalta määrätty. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2004, 197.)

Opetushenkilökunnan kohdalla aineisto kerättiin lomakekyselynä (Liite 2). Lomakekyselyn kohdalla tiedostettiin jo etukäteen mahdolliset haittatekijät. Vastausprosentti ei olisi välttämättä kovin korkea, koska tutkija ei ole itse paikalla valvomassa kyselyn toteutusta. Edellä mainitusta syystä sovimme Kalevankankaan koulun apulaisjohtajan kanssa, että hän vastaisi tutkimusaineiston lopullisesta keräämisestä määräaikaan mennessä. Lomakekyselyyn vastanneet valikoituivat sattumanvaraisesti. Opetushenkilökunnan kohdalla oli huomioitava myös toteutusajankohta. Koska loppukevät on kiireisintä aikaa lähes kaikissa oppilaitoksissa, tavoitteena oli, että kyselyyn vastattaisiin viimeistään toukokuun puoliväliin mennessä. Lomakekysely toteutettiin avoimena kyselynä. Avoimissa kysymyksissä etuna on, että vastaaja voi ilmaista itseään omin sanoin, eikä häntä kahlita valmiiksi annettuihin vaihtoehtoihin. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2004, 190).

4 TULOSTEN ESITTELY

4.1 Mikkelin Kalevankankaan kirjasto

Kalevankankaan kirjasto toimii peruskoulun yhteydessä. Se tarjoaa lapsille ja nuorille oppimista tukevia aineistoja, tietokirjallisuutta ja 1–2-luokkalaisille helppolukuisia kirjoja. Lisäksi tarjolla on DVD- ja lehtiaineistoja, lasten, nuorten ja aikuisten kauno- sekä jännityskirjallisuutta. Kalevankankaan kirjastossa käy lukukoira 1–2 kertaa viikossa. Oppilaat voivat tehdä tiedonhakuja kirjaston tietokoneilla, käyttää iPadiä ja pelata videopelejä.

Kirjastossa on kaksi kirjastonhoitajaa. Toinen kirjastonhoitajista työskentelee myös koulusihteerin tehtävissä. Kalevankankaan koulussa on tällä hetkellä 515 oppilasta, 45 opettajaa ja muuta henkilökuntaa 26 henkilöä, johon kuuluu muun muassa vahvistimestari, koulusihteerin ja kouluavustajia. Koulussa opetettavat luokkaryhmät ovat 1–9-luokkalaisia.

Kalevankankaan kirjasto kuuluu Mikkelin kaupunginkirjaston palveluverkoston, joka ulottuu neljän eteläsavolaisen kunnan alueelle. Mikkelin kaupungin pääkirjaston ja Kalevankankaan kirjaston lisäksi mukaan kuuluvat myös lähikirjastot Anttolassa, Haukivuorella, Lähemäellä, Otavassa, Rantakylässä, Ristiinassa ja Suomeniemellä. Palveluverkoston kuuluu myös kolme seutukirjastoa, Hirvensalmen, Pertunmaan ja Puumalan kirjastot sekä Moisio laitospalvelu, joka palvelee sairaalan potilaita ja henkilökuntaa. Kalevankankaan kirjasto on ollut toiminnassa 22.8.2011 alkaen ja se on avoinna myös muille paikallisille asiakkaille. Tämä tarkoittaa, että asiakkaille on käytössä samat kirjastopalvelut kuin pääkirjastossa.

Aineistovalikoimat

Vaikka aineistovalikoima ei ole niin laaja kuin pääkirjastossa, voidaan asiakkaalle tilata tarvittava aineisto myös Kalevankankaan kirjastoon. Uusi aineistonvaraus on ollut vuoden käytössä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaikki palveluverkoston

kuuluvien kirjastojen aineistovaraukset ovat samassa jonossa. Kun esimerkiksi Mikkelin Kalevankankaan kirjastosta tehdään aineistovaraus, ja kyseinen kirja on paikalla Lähemäen kirjastossa, voidaan varattu aineisto lähettää Lähemäen kirjastosta Kalevankankaan kirjastoon. Aikaisemmin jokaisessa kirjastossa oli oma varausjono, joka tarkoitti, että esimerkiksi Kalevankankaan kirjastossa kiersivät omat kirjat. Aluksi ilmeni takkuilua, koska asiakkaat olivat hämmentyneitä uudesta varausmenettelystä, mutta nyt se on sujunut jo ilman ongelmia.

4.2 Kalevankankaan kirjastonhoitajan haastattelu

Haastattelu toteutettiin helmikuussa 2014. Haastatteluhetkellä paikalla oli yksi kirjastonhoitaja.

Yhteistyö Kalevankankaan kirjaston ja koulun välillä.

Kirjastolla ja koululla on yksi yhteinen työntekijä. Hänen työajasta on noin 25 % koulusihteerin tehtäviä ja kolme neljäsosaa kirjastossa työskentelyä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kirjastossa on aina paikalla yksi kirjastonhoitaja. Koulussa toimii kirjastotiimi, johon kuuluvat alakoulun apulaisrehtori, yläkoulun äidinkielen opettajat ja erityisopettajien edustaja. Heidän ja kirjaston henkilökunnan kesken käsitellään esillä olevia asioita. Koulu päättää itsenäisesti oppilaiden välitunneista. Kirjaston henkilökunnan mielestä välitunneilla oppilailta on vaadittava samanlaista käytöstä kuin tuntien aikana. Koululuokilla on omat välituntivuorot ja silloin he voivat käyttää kirjastoa. Yläkoululaisilta ei edellytetä ulkona oloa, toisin kuin alakoululaisilta. Erilaisia keskusteluja kirjaston ja koulun välillä käydään satunnaisesti. Koulusihteerin on tiiviissä yhteistyössä rehtorin kanssa.

Yleensä tieto kulkee koulusihteerin kautta ja rehtorin kanssa keskustellaan tarvittaessa. Koulusihteerin osallistuu myös koulun infotilaisuuksiin. Nykyään kirjasto on tiiviimmin koulun toiminnassa mukana. Tähän vaikuttavat yhteiset tilat koulun kanssa. Muuten yhteistyö kirjaston ja koulun välillä ei ole merkittävästi muuttunut. Kirjasto on myös tiiviisti mukana tunneilla, kun oppilaat tarvitsevat neuvoja tiedonhaussa.

Oppilaita opastetaan muun muassa Aleksin ja Web-Origo-tietokannan käytössä. Ala-luokkalaisille pidetään opastettuja kirjastokäyntejä, heille kerrotaan kirjaston periaatteista, miten palvelut toimivat jne. Esikoululaisille ja 1.-luokkalaisille on askarreltu ensimmäistä kirjastovierailua varten iso kirjastokortti ja lainakuitti, joiden avulla on havainnollistettu kirjan lainaamista. Yläluokkalaisille on järjestetty enemmän tiedonhankinnan ohjausta. 1–4-luokkalaisille on järjestetty syys- ja talvilomien aikaan ohjattua toimintaa, johon kirjasto on suunnitellut viikon ohjelman. Ohjelmaan on kuulunut askartelua, lukukoiran vierailu kirjastossa sekä satujen lukemista yhdessä kirjaston henkilökunnan kanssa. Lisäksi oppilaat ovat voineet harjoitella kirjastovirkailijana oloa.

Ohjatuissa toimintapäivissä kirjasto ei vastaa ruokailusta, vaan käytäntönä on ollut, että oppilaat tuovat omat eväät mukanaan. Kalevankankaan kirjasto on osallistunut erilaisiin tapahtumiin, muun muassa Ruskarieha-tapahtumaan 16.10.2013. Tapahtuma oli suunnattu alakoululaisille. Ohjelmassa oli touhurata, leikkejä, kisailua ja seikkailua. Kirjastossa oli mahdollisuus pelata lautapelejä ja tutustua lukukoiriin. Lukukoiratoiminta yhteistyössä Kalevankankaan koulun kanssa aloitettiin alkuvuodesta 2013. Lukukoira vierailee kirjastossa 1–2 kertaa viikossa. Lukukoiran tarkoituksena on rohkaista ja innostaa lukuvaikeudesta kärsiviä lapsia paremman lukutaidon kehittämiseen. Amerikasta on otettu mallia, jossa lukukoiralle esitetään aamunavaus. Tarkoituksena on harjoitella varsinaista esitystä varten. Lukukoiratoimintaa on järjestetty 1–2 luokkalaisille.

Koulukirjaston tilojen ja kokoelman käyttö.

Alakoululaiset käyttävät paljon kirjaston tiloja. Yhtenä syynä tähän on mahdollisuus pelata videopelejä koulukirjastossa. Ala- ja yläkoululaisilla on erilaiset säännöt liittyen videopelien pelaamiseen. Alakoululaiset eivät saa pelata videopelejä välitunneilla. Ennen koulun alkamista ja koulupäivän päätyttyä he voivat pelata. Yläkoululaiset voivat pelata vapaammin. Lapset odottavat kirjastolta erilaista kerhotoimintaa. Nuoret ovat enemmän keskittyneet omiin juttuihin, kavereiden kanssa ”hengailuun” jne. Nuoret käyttävät kirjaston aineistoja ja tietokoneita yleensä silloin, jos tunneilla on jokin isompi projekti. Esimerkiksi maantiedon tunneilla 8-luokkalaiset ovat

tehneet kolmen viikon projektityötä eri maista. Yleensä tarjonta lisää kysyntää, eli nuorilla kiinnostus koulukirjaston tarjoamiin toimintoihin saattaisi herätä, jos tarjontaa olisi enemmän.

Ongelmakohtia yhteistyössä.

Koulussa ei mielletä, että kirjasto on avoinna kaikille. Tämä tarkoittaa, että kirjastossa voidaan järjestää esimerkiksi omia satutuokioita perhepäivähoitajille ja päiväkerholaisille. Satutuokioita pidetään myös alle kouluikäisille ja tässä tapauksessa perhepäivähoitajat tulevat mukaan tunneille. Erityisesti yläluokkalaisia häiritsee, että kirjaston tilat suljetaan satutuokioiden ajaksi. Yläluokkalaisille on vaikeampi ymmärtää poikkeuksia kirjastotilojen käytösäännöissä.

Jos jokin asia on epäselvä, kirjastosta otetaan tarvittaessa yhteyttä opettajiin. Kirjaston henkilökunta ja opetushenkilökunta kuuluvat tiimiin, joka pyrkii yhdessä ratkaisemaan mahdollisia yhteistyön ongelma-kohtia. Myös apulaisrehtori voi esittää kysymyksiä kirjaston henkilökunnalle, jos jokin asia on epäselvä. Palavereja pidetään noin kerran lukukauden aikana, yleensä vain silloin, kun niille on tarvetta. Tiivis kanssakäyminen kirjaston ja koulun henkilökunnan kesken on tärkeää. Koska kirjastolla ja koululla on yksi yhteinen työntekijä, asioista puhutaan koko ajan.

Yhteistyön kehittäminen.

Kirjastotoimintaa pyritään kehittämään aina mahdollisuuksien mukaan, viestiä laitetaan tarvittaessa asiasta päättävälle taholle jne. Myös negatiivisen palautteen kohdalla asiat pyritään korjaamaan tai tarvittaessa viestiä laitetaan eteenpäin. Lähikirjastoissa kiertää palautelaatikko. Ohjeiden mukaan kaikki kirjastolle tullut palaute on dokumentoitava. Myös suullinen ja sähköpostin välityksellä tullut palaute dokumentoidaan. Yleensä palautetta tulee enemmän vanhemmilta asiakkailta. Opettajilta tullut palaute on ollut pääasiallisesti vain positiivista. Mikkelin kaupunginkirjaston ja lähikirjastojen henkilökunnalle järjestetään työhyvinvointipäiviä, joiden aikana tutustutaan muihin kirjastoihin. Tämä tarkoittaa, että kirjaston henkilökunta tekee tutustumismatkan esimerkiksi johonkin kaupunginkirjastoon. Tiimikoulutusta järjestetään

syksyllä ja keväällä. Myös tiimikoulutukseen osallistuvat Mikkelin kaupunginkirjaston ja lähikirjastojen henkilökunta.

Tietotekniikan merkitys yhteistyössä.

Mikkelin Kalevankankaan kirjastossa e-kirjojen käyttö on vähäistä. Opetushenkilökunta arvostaa eniten kirjoista ja lehdistä löytyviä tiedonlähteitä. He pitävät kirja- ja lehtilähteitä luotettavampina, kuin internetlähteitä. Opiskelijat hyödyntävät enemmän internetistä löytyviä tiedonlähteitä. Esimerkiksi Wikipediaa pidetään kirjastossa kyseenalaisena tiedonlähteenä. IPadia käytetään pääasiassa pelaamiseen välituntien aikana.

Mitä hyviä puolia kirjaston ja koulun toimivassa yhteistyössä on?

Tieto kulkee koko ajan kirjaston ja koulun henkilökunnan välillä. Jos ilmenee ongelmia, asioista voi sanoa suoraan ja niihin myös reagoidaan. Koulussa on opetushenkilökuntaa, joka pitää kirjastoa tärkeänä. He lisäävät kirjaston käyttöä ja vievät sen tarkoitusta eteenpäin. Oppilaat, jotka käyvät opettajan kanssa kirjastossa, ovat hyvässä asemassa. Opettajalla on iso merkitys siinä, kuinka oppilaita motivoidaan lukemiseen. Lukemisella on merkitystä myös oppimisen kannalta, miten hyvin esimerkiksi ymmärtää lukemaansa. Myös opetushenkilökunnassa voi olla poikkeuksia, ettei lukemiseen kannusteta tai kirjastoa ei käytetä niin paljon.

Tulevaisuuden näkymät.

Koulun henkilökunta odottaa kirjastolta monipuolisuutta, esimerkiksi kirjavinkkausta ja pajatoimintaa. Kirjastolle on ehdotettu kirjajuhlan järjestämistä, jonka ideana olisi palkita lukemaan oppimisesta. Myös lukemiseen innostavia pelejä ja leikkejä on toivottu. Ajatuksena olisi, että opetus perustuisi enemmän leikkeihin ja peleihin.

Minkälaista toimintaa on jo olemassa?

Luokat voivat varata kirjaston tilan käyttöönsä. Ohjelmaan voi kuulua esimerkiksi kirjaston henkilökunnan lukemia satuja jostakin teemasta.

Tieto- ja taitopaja.

Ajatuksena on, että kokeillaan jotakin asiaa käytännössä ja etsitään kirjasta vastauksia. Kirjastoon on tehty työpisteet, joissa kokeillaan eri asioita. On kokeiltu esimerkiksi sähköisyyttä ilmapallon avulla.

Kirjasto-olympialaiset.

Lajeina ovat olleet esimerkiksi ilmapallokuula, hammastikkukeihäs ja kirjaviesti, jossa liikutaan kirja pään päällä.

Syntymäpäiväjuhlat kirjastossa.

Koulun oppilaat voivat järjestää syntymäpäiväjuhlat kirjastossa. Tilan käytöstä ei peritä maksua, juhlavieraat tuovat syötävät mukanaan jne. Ohjelmasuunnittelu on oppilaiden vanhempien vastuulla, mutta kirjasto voi auttaa tarvittaessa. Kirjasto voi auttaa sisällön etsimisessä juhlatilaisuuteen. Yksi kirjastonhoitaja on aina paikalla koko juhlatilaisuuden ajan. Jotkut oppilaat ovat pitäneet kauhu- ja meriteema-aiheisia syntymäpäiväjuhlia. Syntymäpäiväjuhlat kirjastossa on ollut erittäin suosittu.

Elokuvapaja.

Luokat voivat varata tilan ja katsoa elokuvan. Samalla voi käyttää myös älytaulua. Oppilaat voivat tuoda mukanaan myös syötävää, esimerkiksi popcornia. Kirjastossa esitettäviin elokuviin on oltava esitysoikeudet BTJ:ltä.

Koulun opetushenkilökunta voi esittää toivomuksia, mutta ei pääätä hankinta-asi-
oista. Hankinnoista päättää Kalevankankaan kirjaston henkilökunta. Koko kirjaston
aineistohankintapolitiikasta vastaa palvelupäällikkö. Koko kirjasto tarkoittaa tässä
tapauksessa Mikkelin kaupungin pääkirjastoa ja palveluverkostoon kuuluvia lähikir-
jastoja. Koulukirjastolta odotetaan enemmän oheistoimintaa, esimerkiksi edellä mai-
nittu pajatoiminta ja syntymäpäiväkutsut kirjastossa.

Minkälaista yhteistyö voisi olla, kehittämissuhteet, ideat, omat visiot?

Mikkelin Kalevankankaan kirjastonhoitajan mielestä nuorille voisi olla enemmän ker-
hotoimintaa, esimerkiksi kemian- ja fysiikan kerhot. Yläkoulun opettajat voisivat osal-
listua pelikerhojen järjestämiseen. Myös erilaisia tapahtumia voisi olla enemmän.
Tässä tapauksessa tarvittaisiin erilaisia aineistoja, jouduttaisiinko hankkimaan ko-
konaan uusia, myös tätä olisi hyvä miettiä. Kirjasto voisi tarjota paikan kerhotoimin-
nalle. Kalevankankaan kirjasto voisi mainostaa kerhotoimintaa ja tapahtumia Inter-
netsivuilla, Facebookissa sekä pääkirjastossa. Myös nuorisotoimi voisi mainostaa
kirjaston kerhotoimintaa ja muita tapahtumia. Lisäksi kaupungille voisi sijoittaa joi-
takinkin mainosjulisteita. Tällä hetkellä ongelmana on, miten opetushenkilökunta kiin-
nostuisi kerhojen ja tapahtumien vetämisestä. Esimerkiksi oppilaat voisivat olla asi-
antuntijoita, jotka olisivat perehtyneet johonkin asiaan. Pitäisi olla myös kaikille so-
piva aika, kun lapsille ja nuorille tarjottaisiin erilaisia toimintoja. Kalevankankaan kir-
jaston ajatuksena on laajentaa lukukoiratoimintaa myös muille kouluille. Lukuvaikeu-
desta kärsiville ja erityisryhmille pitäisi olla enemmän tällaista toimintaa. Asiaan liit-
tyvä hanke onkin jo vireillä. Kouluille tehdään asiasta esite ja sovitaan yhteisistä
pelisäännöistä, että hanketta päästään kehittämään. 1-2-luokkalaisille voitaisiin jär-
jestää iltapäiväkerhotoimintaa, johon kuuluisi satutuokio, ja jossa olisi 2 lukukoiraa
mukana. Kerholaiset saisivat tietoa koirista ja rohkaisua lukutaidon kehittämiseen.
Kirjaston kannalta hyviä puolia tällaisessa toiminnassa olisivat lukuharrastuksen
edistäminen ja lukemiseen innostaminen.

4.3 Kalevankankaan koulun opetushenkilökunnan haastattelu

Koulun apulaisjohtajan toivomuksesta haastattelu toteutettiin lomakekyselynä. Kysely toteutettiin toukokuussa 2014. Kyselyyn vastasi 8 henkilöä. Ikäjakauma vastaajien kesken oli vaihteleva. Nuorin kyselyyn vastaajista oli 36-vuotias ja vanhin 61-vuotias. Pisin työkokemus opetusosalta oli 36 vuotta ja lyhin työkokemus 10 vuotta.

Alla olevassa taulukossa on eritelty vastaajien ikä ja työkokemus opetusalan tehtävistä.

<u>Vastaaajan ikä</u>	<u>Työkokemus opetusosalta</u>
36	10 vuotta
40	n. 10 vuotta
41	16 vuotta
49	15 vuotta
+ 50	n. 25 vuotta
56	n. 30 vuotta
60	34 vuotta
61	36 vuotta

Minkälaista yhteistyötä koulun ja kirjaston välillä on?

Esimerkkejä erilaisista yhteistyömuodoista tuli runsaasti. Yhteistyöhön kuuluvat projektit, teemat, siestävälitunnit, tapahtumat, kirjastoteatteri, kirjastokamut, kerhot, opetus, pajat ja olympialaiset. Kirjaston henkilökuntaa voidaan pyytää etsimään tietyn aihealueen kirjallisuutta ja materiaalitoiveita voidaan esittää hankintalistalle. Myös erilaisia näyttelyitä on järjestetty. Oppilaat voivat mennä kirjastoon koulupäivän aikana tai jälkeen ja lainata kirjoja, sekä musiikkia. Kirjastoon voidaan tilata kir-

jakokonaisuuksia/kirjoja etukäteen. Yhteistyön sanottiin olevan pääasiassa eri palveluiden käyttämistä, lainaus, pelit, lehdet, ajanviete. Oppilaat lainaavat myös jonkin verran niin sanottuja pulpettikirjoja. Kirjasto mainittiin myös oppituntien pitopaikkana ja oleskelupaikkana. Lisäksi mainittiin tiedonhakupöytä, lukudiplomit, teemapäiväyhteistyö ja lukukoiratoiminta. Välitunnit mainittiin lähes jokaisessa vastauksessa. *”Oppilaat saavat viettää osan välitunneista kirjastossa.” ”Meillä on kirjasto koulurakennuksessa, joten oppilaat käyttävät sitä paljon sekä oppitunneilla että välituntisin.” ”Oppilailla ”kirjastopäivä” - saavat viettää luokka-asteittain välitunteja kirjastossa.”*

Kuinka tiivistä yhteistyö on?

Kolme vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyötä koulun kanssa tehdään päivittäin. Koulun ja kirjaston henkilökunta tapaavat säännöllisesti suunnittelun merkeissä. Yksi vastaajista piti yhteistyötä melko tiiviinä. Kaksi vastaajista ei pitänyt yhteistyötä omalla kohdalla tiiviinä. Yksi vastaajista käyttää enemmän oppimateriaalikeskuksen palveluja. Riippuu myös opetettavasta aineesta, uudet kirjasarjat materiaaleineen tarjoavat paljon virikkeitä. Kaksi vastaajista ei osannut sanoa, kuinka tiivistä yhteistyö on.

Miten tärkeää toimiva yhteistyö on opetushenkilökunnalle?

Toimivan yhteistyön sanottiin tukevan hyvin koulutyötä. Yhteistyön tärkeyden arveltiin riippuvan opettajasta ja opetusaineesta. Sen arveltiin olevan tärkeää luokanopettajille äidinkielen opetuksessa. Kirjaston käytettävyyttä pidettiin isona hyötynä. Myös sitä, että kirjasto on niin lähellä, pidettiin tärkeänä ja hyvänä asiana. Kirjoja lainataan muun muassa tekstiilityön opetuskäyttöön. Opetushenkilökunta saa myös kirjastosta poistettavia käsityölehtiä koulun käyttöön. Kaksi vastaajista ei käytä tällä hetkellä aktiivisesti koulukirjaston palveluja. Yksi vastaajista hyödyntää Social Libraryn palvelua, koska se tarjoaa tärkeän tukimuodon kasvatustyölle. Toimivan yhteistyön merkitystä pidettiin erittäin tärkeänä, koska kirjaston sanottiin olevan yksi

reitti ulos pulpetissa istumisesta. Ilman kirjaston kirjoja olisi mahdotonta opettaa monipuolisesti kirjallisuutta.

Vaihteleeke yhteistyön aktiivisuus opetushenkilökunnasta riippuen?

Viisi kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että yhteistyön aktiivisuus vaihtelee opetushenkilökunnasta riippuen. Kolme vastaajista ei osannut sanoa varmasti, mutta yhteistyön aktiivisuuden arveltiin silti riippuvan opetushenkilökunnasta. Yhteistyön arveltiin olevan aktiivisempaa pienempien oppilaiden kanssa, koska vanhempien oppilaiden pitäisi osata etsiä itse tietoa. Yhteistyö isompien oppilaiden kanssa voi suuntautua pienempiin oppilaisiin niin, että pidetään satunäytelmiä kirjastossa. Eri aineen- ja luokanopettajien arveltiin käyttävän koulukirjastoa eri tavoin. Myös äidinkielen opettajien arveltiin käyttävän aktiivisemmin koulukirjaston palveluja.

Mitä hyviä ja huonoja puolia yhteistyössä on ollut?

Yhteistyön sanottiin rikastavan koulupäivää. Hyvänä puolena pidettiin kirjaston audioloaikoja, henkilöstön palvelualltiutta, moderneja materiaaleja, viihtyisiä, nuorekkaita tiloja, eri tapahtumia koulussa sekä lukemaan innostamista. *”Näen vain hyviä puolia. Kirjasto on oleellinen osa suomalaista sivistisyhteiskuntaa, joten sen on oltava myös osa oppilaiden arkea”*. Huonoina puolina mainittiin se, että opetushenkilökunnalla ei ole omia avaimia kirjastoon, jos haluaisi käydä lukemassa lehden myöhemmin illalla sekä ajan puute, *”ei ole aikaa mennä oppilaiden kanssa kirjastoon”*.

Entä mahdolliset ongelmakohtat, onko sellaisia?

Ongelmana nähtiin kirjaston pieni koko ja suunnittelu, joka vaatii aina aikaa. Vastauksessa ei kerrottu tarkemmin, mistä suunnittelussa on kyse. Ajatuksia herätti myös oppilaiden välituntikäyttäytyminen joka ei ole aina parasta mahdollista kirjastossa. Erilaisista tapahtumista ja mahdollisuuksista toivottiin enemmän tiedottamista. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että ongelmakohtia ei ole.

Miten ongelmakohtia on pyritty korjaamaan?

Puolet vastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Kommenttia tuli palaveriaikojen sopimisesta hyvissä ajoin. Myös tiedottamista on lisätty. Opettajilla on nykyisin kirjastossa valvontavuorot. Myös siestalla ja välitunneilla on järjestetty valvontaa.

Kuinka vaativaa ongelmakohtiin puuttuminen on ollut?

Myös tähän kysymykseen jätti puolet vastaamatta. Ongelmakohtiin puuttumista ei pidetty mahdollisena, vaan *"kohtuullisena"*, *"ei vaativaa, normaalia valvontaa"*.

Ovatko kaikki olleet tyytyväisiä lopputulokseen ja miten se on näkynyt jokapäiväisessä arjessa?

Kysymykseen vastanneista lähes kaikki olivat sitä mieltä, että lopputulokseen ollaan oltu tyytyväisiä. *"Uskoisin, että kaikki ovat tyytyväisiä, koska kirjastoa käytetään aktiivisesti"*. Kahdessa vastauksessa tuli esille oppilaiden käyttäytyminen kirjastossa: *"mielestäni oppilaat käyttäytyvät valvojan ansiosta rauhallisemmin"*, *"luulisin, että suht' tyytyväisiä ollaan oltu. Joidenkin oppilaiden käyttäytyminen on ollut huonoa"*. Yhdessä vastauksista tuli esille kirjaston kaukainen sijainti. *"Luokkani on kaukana kirjastosta, joten en ole asiaan perehtynyt"*. Yksi vastaajista ei osannut sanoa, ovatko kaikki olleet tyytyväisiä lopputulokseen.

Miten tärkeää oma aktiivisuus on koulun ja kirjaston yhteistyössä ja miten se käytännössä näkyy?

Viisi kysymykseen vastanneista piti omaa aktiivisuutta erittäin tärkeänä. Opettajan merkitystä pidettiin myös tärkeänä yhteistyössä. *"Jos opettaja ei käytä kirjastoa, ei ole yhteistyötä ja oppilaat jäävät siitä paitsi."* *"Jos ei vie luokkaa kirjastoon, ei käytä tätä mahdollisuutta hyväksi."* Omasta aktiivisuudesta sanottiin seuraavaa: *"Oma ak-*

tiivisuus näkyy esim. siinä, pysyykö kärnyillä näyttelyiden ajankohdasta, vierailijoiden luennoista tms.” Kaksi vastaajista ei käyttänyt koulukirjaston palveluja oppituntien aikana. Tämä näkyy muun muassa ryhmien poissaolona. Yhdessä vastauksista mainittiin, että omaa aktiivisuutta voisi olla enemmän.

Miten passiivisuus näkyy yhteistyössä ja onko sellaista havaittu?

Yhdessä vastauksista yläkoulun henkilökunnalta toivottiin enemmän aktiivisuutta kirjaston hyödyntämisestä opetustyössä. Yhdessä vastauksista mainittiin, että oma yhteydenotto kirjastoon ei ole ollut aktiivista, mutta vastaavasti myöskään kirjastosta ei ole otettu yhteyttä. Sen sijaan oppimateriaalikeskuksen palveluja hyödynnettiin. *”Oppimateriaalikeskus tiedottaa uusista teoksista ja jos huomaa, että käytän jotain DVD-levyä paljon, minulle tarjottiin omaa kopiota siitä.”* Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että kirjasto on ollut aktiivinen yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa. *”Kirjasto meillä hyvin aktiivinen, passiivisuus open puolella.”* Passiivisuutta yhteistyössä kuvattiin myös näin: *”Passiivisuus: ei käytä tätä mahdollisuutta hyväksi.”* *”Olen juuri esimerkki. Hoidan työni ilman kirjastopalveluja.”* Yhdessä vastauksista oletettiin, etteivät kaikki opettajat käytä koulukirjaston palveluja.

Minkälaisia aineistoja, palveluja tai sisältöjä koulukirjastoon pitäisi lisätä?

Nuorille toivottiin uusia lyhyitä ja helppolukuisia nuortenkirjoja ja myös selkokirjoja. Yhdessä vastauksista mainittiin lyhyesti kirjat ja lehdet. Yhdessä vastauksista toivottiin enemmän vieraskielisiä lehtiä ja niiden kierrätystä kaupungin kirjastoissa. Vastauksessa tarkoitettiin varmaankin Mikkelin pääkirjastoa, sekä muita kaupungin lähikirjastoja ja vieraskielisten lehtiaineistojen kierrätystä niiden välillä. Kirja-aineistojen ja muiden materiaalien lainausmahdollisuutta pääkirjaston kautta kehuttiin ja palvelua pidettiin hyvänä. Koulukirjastoon toivottiin lainattavia välitunti- ja liikuntavaruksia, sekä aktiivisuus- ja sykemittareita. Eri oppiaineiden materiaalia, esimerkiksi opetusvideoita toivottiin lisää. Lisäksi toivottiin musiikkia ja elokuvia. Yhdessä vastauksista tuli selvästi ilmi kriittisyys koulukirjaston palveluja kohtaan.

”Laaja oman alan kirjallisuus? En varmaan käyttäisi siitäkään huolimatta. Oma oppikirja on hyvä/laadukas. Ei useat oppilaat osaa edes sitä lukea.”

Millaisena kirjaston fyysinen tila ja kokoelma mielletään, hyvät ja huonot puolet, kehitysideat?

Koulukirjasto sai runsaasti positiivista palautetta. *”Kalevankankaan kirjasto on upea, koska oppilaat ovat alusta asti olleet mukana sen suunnittelemisessa.”* *”Upea, houkutteleva, kutsuva, värikäs, innostava, toimiva.”* *”Ihana kirjasto!”* *”Kaikin puolin ajanmukainen ja pätevä.”* *”Mahtava tila, voi harrastaa monenlaista, viihtyisä.”* Myös kirjaston sisustusta keuhuttiin. *”Sisustus on nuorekas ja moderni.”* Yhdessä vastauksista kirjaston fyysinen tila sai kehuja, mutta kokoelmasta tuli pientä kritiikkiä. *”Fyysinen tila upea, kokoelma on hieman suppea. Lisää tietokirjallisuutta eri yläkoulun aineiden osalta.”* Yhdessä vastauksista kirjaston tiloja kuvattiin *”pienehköiksi”*.

Miten kirjasto tukee oppimista ja mikä on sen tehtävä oppimisen tukijana?

Kirjaston merkitystä oppimisen tukijana pidettiin hyvin tärkeänä. Kirjaston sanottiin tekevän oppimisesta houkuttelevaa ja tarjoavan lisätietoa. Sen sanottiin innostavan lukemiseen ja herättävän uteliaisuutta sekä kriittisyyttä. Myös oppimisympäristöä ja sosiaalisia kontakteja pidettiin oppimisen kannalta tärkeinä. Puolet kyselyyn vastanneista mainitsi tiedonhaun taidon. Tiedonhaualla sanottiin olevan merkitystä kaikissa oppiaineissa. *”Tietokone ja netti käytössä. Edelleen tiedon etsimisen paikka.”*

Myös kirjastossa asioimisesta ja kirjojen käytön merkityksestä tuli palautetta. *”Oppilas oppii hakemaan kirjoja kirjastosta, oppii etsimään tietoa kirjasta.”* Kirjaston sanottiin opettavan myös keskittymistaitoja. *”Opettaa rauhoittumaan, lukemaan tai kuuntelemaan keskittyneesti, tutustuttaa kirjallisuuden maailmaan.”* Kirjaston sanottiin tukevan monin tavoin lukemista ja vaikuttavan positiivisesti myös opetustyöhön. *”Nykyaikaiset materiaalit ja monipuolisuus auttavat rikastamaan opetusta.”*

Mikä ohjelmallinen tapahtuma voisi olla kirjaston ja koulun kannalta tärkeä?

Kyselyyn vastanneiden mielestä voitaisiin järjestää työpajoja, jonkin kirjan, kirjailijan tai teeman ympärille. Lisäksi toivottiin kirjailijaesittelyjä, teosten ääneen lukua, kirjaston käytön opetuspäiviä, erilaisia kulttuuriteemoja, kirjailijavierailuja, satunäytelmiä, lukukoiria, lukupiiriä, lukuviikkoja, ja runoja.

Onko tällaisia tapahtumia järjestetty ja mikä on ollut niiden teema?

Lukuviikkoja ja kirjaston käytön opetuspäiviä on järjestetty jo aikaisemmin. Lisäksi on ollut yökirjastoa, kirjastoleiriä ja kirjastoteatteria. Kirjaston tapahtumissa teemana ovat olleet lasten sadut ja runot. Myös lukukoira vierailee säännöllisesti noin 1-2 kertaa viikossa Mikkelin Kalevankankaan kirjastossa.

Miten kirjaston ja koulun välinen yhteistyö on muuttunut ajan kuluessa?

Kirjasto ja koulu ovat olleet nyky muodossaan 3 vuotta. Aikaisemmin yhteistyö tarkoitti sitä, että oppilaat ja opettajat kävivät 7-luokalla tutustumassa koulukirjastoon. Lisäksi 9-luokalla oli tiedonhaun koulutusta. Nykyään kirjasto kuuluu koulun arkeen. Yhteistyö on muuttunut positiiviseen, asiakaslähtöiseen suuntaan. Se on tiivistynyt ja monipuolistunut. Yhteistyö on lisääntynyt siitä, mitä se oli aikaisemmin. Yhteistyö on parantunut, koska kirjasto sijaitsee koulun yhteydessä. Kirjasto tarjoaa aktiivisesti palvelujaan ja palvelut ovat monipuolistuneet. Myös Social Library on muuttanut kirjaston olomuotoa. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että kirjaston ja koulun yhteistyössä ei ole tapahtunut muutoksia.

Minkälaista yhteistyö voisi olla, kehittämissuhteet, ideat, omat visiot?

Yläkoululaisille toivottiin oppitunteja koulukirjastoon. Kirjaston toivottiin myös jatkossa sijaitsevan koulun yhteydessä. Monilukutaitoon liittyvän kansainvälisen ulottuvuuden sanottiin olevan vielä ”hakusessa.” Kalevankankaan koululla on ollut kiin-

nostusta Comenius-projektiin, jossa etsitään yhteistyökumppania ulkomailta. Projektiin kuuluvat muun muassa oppilas- ja opettajavaihdot ystävyyskoulun kanssa. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, ettei nykyistä yhteistyötä kirjaston kanssa tarvitse muuttaa. Kirjastoille toivottiin myös lisää rahoitusta.

Minkälainen on opetushenkilökunnan oma visio tulevaisuuden koulukirjastosta?

Koulukirjastoon toivottiin sähköisiä kirjoja, erilaisia teemaviikkoja, elokuvien katselupistettä sekä rauhallisia luku- ja pelinurkkauksia. Koulukirjastoa kuvattiin monipuolisena, tapahtumia ja ideoita tarjoavana viihtyisänä paikkana. Koulukirjastoon toivottiin esille oppilaiden kirjallisuus- ja kuvaamataidon töitä. Koulukirjasto on olohuone-tyyppinen, aktivoiva, toiminnallinen ja sosiaalisia taitoja kehittävä. *”Kirjasto on koko koulun väen kohtaamispaikka – myös vapaa-ajalla. Social Library!”*

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Yhteistyön sujuminen kirjaston ja koulun välillä

Mikkelin Kalevankankaan kirjaston ja koulun yhteistyö on selvästi hyvin tiivistä ja näyttäisi sujuvan ilman suurempia ongelmia. Tähän vaikuttaa varmasti jatkuva tiedon kulku kirjaston ja koulun henkilökunnan välillä. Ongelmista sanotaan suoraan ja niihin myös reagoidaan, kuten Kalevankankaan kirjaston henkilökunta asian ilmaisi. Opetushenkilökunnan vastauksissa näkyi tyytyväisyys koulukirjastoon. Kun kysyin, miten kirjaston fyysinen tila ja kokoelma mielletään, ainoastaan kaksi vastaajista löysi jotain huomautettavaa. Toivottiin laajempia kokoelmia ja lisää tietokirjallisuutta yläkoululaisten eri opetusaineisiin. Aineistoista ja palveluista kysyttäessä toivottiin lisää nuorten- ja selkokirjoja, musiikkia, elokuvia, eri oppiaineiden materiaaleja, esimerkiksi opetusvideoita sekä vieraskielisiä lehtiä. Lisäksi toivottiin lainattavia liikuntavarusteita ja liikuntateknologiaa, esimerkiksi aktiivisuus- ja sykemittareita. Kirjasto tilana sai runsaasti kehuja. Yhtenä syynä tähän on varmasti se, että oppilaille on ollut alusta asti mahdollisuus osallistua sen suunnitteluun. Mikkelin Kalevankankaan kirjastossa toteutuvat myös *Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiassa 1999–2004* mainitut kehittämistavoitteet, joissa yhtenä kohtana mainitaan oppilaiden osallistuminen suunnitteluun ja toiminnan järjestämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, [viitattu 24.11.2014]).

Yhteistyön hyvistä ja huonoista puolista kysyttäessä mainittiin, että opetushenkilökunnalla ei ole omia avaimia kirjastoon, jos he haluaisivat käydä lukemassa lehtiä myöhemmin illalla. Yhdessä vastauksista mainittiin ajan puute, eli ei ole aikaa mennä oppilaiden kanssa kirjastoon. Koska en ole tarkemmin perehtynyt koulujen opetus- ja tuntisuunnitelmiin, mielestäni on opetushenkilökunnan oma asia, miten he aikovat järjestää ylimääräistä aikaa oppilaiden kirjastokäynneille. Yhdessä vastauksista mainittiin kirjaston pieni koko. Kirjaston tilaongelmaan on näin ulkopuolisena hankala puuttua. Mikkelin Kalevankankaan kirjasto on olosuhteisiin nähden todella tilava. Mielestäni olisi kohtuutonta vaatia, että koulukirjaston tilat olisivat samaa kokotasoa kaupungin- tai kunnankirjaston kanssa. Kalevankankaan kirjaston tavoitteena on laajentaa lukukoiratoimintaa myös muille kouluille.

Lisäksi ajatuksena on, että lukukoiratoiminnan määrää voitaisiin lisätä lukivaikeuksista kärsiville ja muille erityisryhmille. Asiaan liittyvä hanke on jo kirjastossa vireillä ja sen tuloksista kuullaan lähitulevaisuudessa. Ajatuksena on, että ensin sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja tehdään asiasta esite kouluille, että hankkeen kehittäminen etenee.

5.2 Yhteistyön ongelmakohdat

Ongelmakohdista kysyttäessä kahdessa vastauksessa mainittiin oppilaiden välituntikäyttäytyminen. Tähän ongelmaan on puututtu niin, että opettajilla on nykyään valvontavuorot koulukirjastossa. Myös suunnittelun sanottiin vaativan aikaa. Tämä ongelma on ratkaistu niin, että sovitaan palaveriajat hyvissä ajoin. Yksi vastaajista toivoi enemmän tiedottamista tapahtumista ja mahdollisuuksista. Tämä asia on helposti korjattavissa niin, että kirjaston henkilökunta kiinnittää jatkossa enemmän huomiota sisäiseen markkinointiin ja viestintäkanaviin. Ovatko esimerkiksi sähköposti, mainosesitteet ja -julisteet, tai ”puskaradio” riittävän tehokkaita tapoja lisätä koulun henkilökunnan tietoisuutta kirjaston tarjonnasta. Myös koulun henkilökunnan olisi hyvä miettiä, tarvitseeko heidän tarkistaa käytäntöjään asioista tiedottamisessa Kalevankankaan kirjaston henkilökunnalle. Kysyttäessä, miten passiivisuus näkyy yhteistyössä, yksi vastaajista oli sitä mieltä, että yläkoulun henkilökunta voisi hyödyntää kirjastoa aktiivisemmin opetustyössä. Kaikki edellä mainitut ongelmakohdat ovat kirjaston ja koulun henkilökunnan kesken ratkaistavissa.

Kalevankankaan kirjastonhoitajan vastauksessa tuli hyvin esille se, mikä saattaisi lisätä erityisesti nuorten kiinnostusta koulukirjaston tarjoamiin toimintoihin. Jos tarjontaa olisi enemmän, se lisäisi myös kysyntää. Koulukirjaston tilojen ja kokoelman käytöstä kysyttäessä kirjastonhoitaja mainitsi, että alakoululaiset ovat toivoneet kirjastolta erilaista kerhotoimintaa. Myös nuorilla olisi tarvetta erilaisille kerhotoimintoille, esimerkiksi fysiikan- ja kemiankerhot. Oppilailla voisi olla tärkeä rooli tällaisten kerhojen ja tapahtumien toteuttamisessa, he toimisivat esimerkiksi asiantuntijoina. Kirjastonhoitajan mielestä opetushenkilökunta pitäisi saada kiinnostumaan kerhojen ja tapahtumien vetämisestä.

Ongelmana on, millä tavalla opetushenkilökunta saataisiin mukaan kerhotoiminnan vetämiseen. Tähän kohtaan on ulkopuolisena vaikea keksiä ratkaisua. Opetushenkilökunta voi kokea, että he ovat jo ylityöllistettyjä ja tästä syystä he eivät halua lisää työtä kerhotoiminnan vetämisestä. Ainakin se vaatisi aikatauluista sopimista kirjaston ja koulun henkilökunnan sekä oppilaiden kesken. Opettajien kohdalla on huomioitava myös työaikasunnitelmat ja niihin sisältyvät tehtävät. Ei ole itsestään selvää, että he voivat ottaa lisäksi kerhonojaustehtäviä. Tuskin kirjastonhoitajatkään suosuvat kerhotoiminnan vetämiseen ilman työaikajärjestelyjä.

Kirjastonhoitajan vastauksessa tuli esille, että opetushenkilökunnan taholta on esitetty toiveita pajatoiminnasta. Opetushenkilökunnan vastauksissa toivottiin jonkin kirjan tai kirjailijan ympärille suunniteltuja työpajoja, kirjailijaesittelyjä- ja vierailuja, kulttuuriteemoja ja satunäytelmiä. Vastauksista ei käynyt ilmi, odottaako opetushenkilökunta tällaista toimintaa kirjastolta, tai olisivatko he kiinnostuneita yhteistyöstä kirjaston kanssa. Tästä voisi päätellä, että opettajilla olisi kiinnostusta kerhotoimintaa kohtaan. Aikaisemmin on järjestetty kirjastoleiriä- ja teatteria, yökirjastoa, lukuviikkoja ja kirjaston käytön opetuspäiviä. Teemana kirjaston tapahtumissa ovat olleet lasten sadut ja runot.

5.3 Kerhotoimintaa lapsille ja nuorille

Mielestäni yksi parhaita hankintaideoita löytyi opetushenkilökunnan vastauksista. Yhdessä vastauksista koulukirjastoon toivottiin lainattavia välituntivarusteita ja liikuntateknologiaa. Koska yleisistä kirjastoista on jo pitkään voinut lainata kävelysauvoja, erilaisia aktiivisuusmittareita jne., miksi myös koulukirjastot eivät voisi ottaa tästä mallia. Mielestäni lainattavat liikuntavälineet sopisivat jopa paremmin koulukirjastoihin, koska lasten ja nuorten kohdalla heidän elintapoihin on vielä mahdollista vaikuttaa. Kirjasto ja koulu voisivat tähän liittyen tehdä yhteistyötä ja ryhtyä järjestämään kerhotoimintaa, jossa yhdistyisivät liikunta, kirjasto ja kulttuuri. Kun kysyin kirjastonhoitajan mielipidettä, minkälaista yhteistyö voisi olla, hän sanoi, että yläkoulun opettajat voisivat osallistua pelikerhojen järjestämiseen. Kirjasto voisi tarjota paikan kerhotoiminnalle. Kalevankankaan kirjasto, nuorisotoimi ja pääkirjasto voisivat mainostaa kerhotoimintaa sekä muita tapahtumia.

Oma ajatukseni on, että opetustoimi voisi pitää liikunta- ja muuta kerhotoimintaa yhdessä nuorisotoimen kanssa. Kalevankankaan kirjaston ja koulun henkilökunnalla voi olla myös omia ajatuksia mahdollisista yhteistyökumppaneista. Missään tapauksessa tarkoituksena ei ole lisätä kirjaston ja koulun henkilökunnan työtä, vaan järjestää kerhotoiminta heitä vähiten kuormittavalla tavalla. Yksi vaihtoehto olisi se, että työharjoittelijoita palkattaisiin avuksi kerhotoiminnan vetämiseen. Tämä edellyttäisi yhteydenottoa työvoimaviranomaisiin. Tässä tapauksessa olisi hyvä selvittää, että palkattavalla henkilöllä on koulutusta tai aiempaa työkokemusta lasten ja nuorten parissa työskentelystä. Käytännössä nuoriso- tai opetustoimen tehtäviin palkattu henkilö ei aiheuttaisi lisäkustannuksia koululle, mutta hän saisi asiaankuuluvan korvauksen ja myös tulevaisuuden kannalta hyödyllistä työkokemusta. Tällä tavalla kerhotoiminnan pitäminen ei olisi turhan raskasta ja yhden osapuolen vastuulla.

Mielestäni opetushenkilökuntaa tarvittaisiin ainakin fysiikan- ja kemiankerhojen vetämiseen, koska edellä mainitut kurssit vaativat jo turvallisuussyistä ammattitaitoa ja ajan tasalla olevaa tietoa. Muuta kerhotoimintaa voitaisiin mahdollisuuksien mukaan ohjata nuorisotoimen ja työharjoittelijoiden avulla. Nuoriso- ja opetustoimi voisivat sopia keskenään, minkälainen menettely kerhotoiminnan järjestämisessä olisi järkevintä. Itse uskoisin, että kerhotoiminta onnistuisi kirjaston aukioloaikana ja muut asiakkaat pystyisivät asioimaan kirjastossa ilman suurempia ongelmia. Kirjastossa on kuitenkin hyvät tilat ja esimerkiksi oppilaiden olohuonetta voitaisiin käyttää kerhotoiminnan aikana. Mainoskanavana voitaisiin käyttää Kalevankankaan ja Mikkelin pääkirjaston internetsivuja, Facebookia, paikallislehtiä, esitteitä ja ulkomainontaa, esimerkiksi mainosjulisteet. Kerhotoimintaa voitaisiin järjestää lukuvuoden aikana niin, että kesäloma olisi kerholaisille ja ohjaajille vapaata aikaa. Kalevankankaan kirjastolla on käytössään hyvät ja ajantasaiset aineistokokoelmat ja tarvittaessa pääkirjastosta voidaan pyytää lisää aineistoja lainaksi.

Liikuntakerhossa voitaisiin yhdistää sisäpelit ja ulkoliikunta. Koulun piha-alue voisi toimia pelikenttänä ulkopeleille. Olettaisin, että Kalevankankaan koululla itsellään on jo hyviä liikuntavarusteita, joiden käyttö voitaisiin yhdistää kirjaston toiminnan kanssa. Oma ajatukseni on, että liikuntakerhopäivästä noin puolet koostuisi aina olosuhteiden mukaan jostakin sisä- tai ulkopelistä ja muu aika liittyisi johonkin etu-

käteen määrättyyn aiheeseen. Opetushenkilökunta toivoi kirjastoon kirjailijaesittelyjä, kulttuuriteemoja ja lukupiiriä. Mielestäni nämä kaikki voitaisiin yhdistää kerhotoimintaan. Kerhossa voisi olla joka viikko vaihtuva teema. Esimerkiksi yksi teema- viikko voitaisiin käyttää tutustumalla eri kulttuureihin, tai kirjailijoihin ja heidän teoksiin. Kerholaisille voitaisiin antaa jo etukäteen vinkkiä tulevan kerhopäivän tai viikon teemasta, jota he voisivat miettiä ja suunnitella. Jos aihepiiri olisi laaja, voitaisiin sen työstämiseen käyttää tarvittaessa enemmän aikaa.

Yhdessä opetushenkilökunnan vastauksista mainittiin, että isommat oppilaat ovat pitäneet satunäytelmiä pienemmille oppilaille. Vastauksessa ei mainittu tarkemmin, kuinka laajaa tällainen yhteistyö on ollut. En pitäisi tietenkään mahdottomana ajatusta, että 1-9-luokkalaiset toteuttaisivat esimerkiksi satunäytelmäprojektin keskenään. Mielestäni olisi kuitenkin aiheellista miettiä, pitäisikö lasten- ja nuorten kerhotoiminta järjestää ikäryhmittäin niin, että ala- ja yläluokkalaiset olisivat omissa ryhmissään. Myös lukukoira ja kirjailijavierailuja voitaisiin järjestää. Mielestäni näytelmän tai jonkin kulttuuriteeman työstämisellä voitaisiin vastata opetushenkilökunnan toiveeseen työpajatoiminnasta. Kirjaston henkilökunnalla ja opettajilla olisi varmasti lisää omia ideoita pajatoiminnasta, ja myös niitä voitaisiin soveltaa kerhotoimintaan.

Kirjaston henkilökunnalle oli esitetty toiveita kirjavinkkauksesta. Myös kirjavinkkausta voitaisiin yhdistää lasten ja nuorten kerhotoimintaan, esimerkiksi kirjailijaesittelyjen tai lukupiirin yhteyteen. Kerhotoiminnan ohjaajat voisivat päättää siitä, mihin kohtaan kirjavinkkaus sopisi parhaiten ja kuinka usein sitä järjestettäisiin. Kirjastoon oli toivottu myös kirjajuhlaa. Kirjajuhlassa pienimpiä oppilaita palkittaisiin lukemaan oppimisesta. Kirjaston ja koulun henkilökunta, sekä nuorisotoimi voisivat yhdessä miettiä, pystyttäisiinkö tällainen tapahtuma lisäämään pienimpien lasten kerhotoimintaan. Kirjajuhla voitaisiin järjestää määräajoin, kun oppilaiden lukutaidossa olisi tapahtunut huomattavaa edistystä.

Kirjastonhoitajan vastauksessa tuli esille, että lukemiseen innostavia pelejä ja leikkejä oli toivottu. Ajatuksena oli ollut, että opetus perustuisi enemmän leikkeihin ja peleihin. Olisiko kirjastoon ja opetuskäyttöön mahdollista hankkia esimerkiksi alaluokkalaisille enemmän kielellistä ilmaisua ja lukutaitoa kehittäviä videopelejä?

Edellä mainittuja pelejä voitaisiin yhdistää myös kerhotoimintaan. Oppilaat voisivat edelleen pelata suosikkipelejänsä myös kouluajan ulkopuolella.

Liikuntakerho ja muu kulttuuriin liittyvä harrastustoiminta voisivat toimia myös erillään, eikä niin, että niitä yhdistettäisiin samaan kokonaisuuteen. Kuitenkin erilaista liikuntaan liittyvää harrastustoimintaa lapsille ja nuorille on jo olemassa, eikä siinä ole sinänsä mitään uutta. Kuten jo edellä mainitsin, pitäisin erittäin tärkeänä sitä, että kirjastonäkökulma olisi koko ajan jollakin tavalla mukana. Tulevaisuuden näkymistä kysyttäessä kirjastonhoitajan vastauksessa tuli esille, että koulun henkilökunta odottaa kirjastolta monipuolisuutta. Mielestäni lasten- ja nuorten kerhotoiminnalla voitaisiin vastata edellä esitettyyn toiveeseen. Yhdistämällä liikunta ja muu kerhotoiminta, saataisiin monipuolisuutta kerhopäivään, pidettyä mielenkiinto yllä kirjasto- ja kulttuuripalveluihin, sekä lapset ja nuoret liikkumaan.

Lasten ja nuorten kerhoon voitaisiin yhdistää myös ennaltaehkäisevää toimintaa, jolla pyrittäisiin estämään kiusaamista ja syrjäytymistä. Käytännössä oppilaille kerrottaisiin mahdollisimman selkeästi, minkälaisia perusarvoja kerhossa pidetään tärkeinä. Oppilaille korostettaisiin suvaitsevaisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvää käytöstä toisia ihmisiä kohtaan. Kerhon ohjaajan tai opettajan vastuulla olisi valvoa sääntöjen noudattamista. Uskoisin, että tällaisella toiminnalla olisi vaikutusta pitkälle lasten ja nuorten tulevaisuuteen. Tällä tavalla heille opetettaisiin oikeita arvoja ja he voisivat niitä omalta osaltaan eteenpäin. Myös kirjaston ja koulun kasvatuksellinen rooli korostuisi. Mielestäni ei olisi ollenkaan mahdoton ajatus, että muut Mikkelin lähikirjastot ottaisivat mallia Kalevankankaan kirjaston kerhotoiminnasta. Kirjastot ja koulut voisivat tehdä omalta osaltaan merkittävää työtä lasten ja nuorten liikunnan lisäämiseksi, sekä kiusaamisen ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Perusteita kirjaston, koulun ja nuorisotoimen yhteistyössä järjestämälle liikuntakerhotoiminnalle löytyy *Syrjäytymisen ehkäiseminen* -osahankkeesta. Hankkeen tavoitteena on ollut edistää lasten ja nuorten harrastuneisuutta, sekä osallisuutta liikuntaan, taiteeseen, kulttuuriin ja kulttuuriperimään. Kuntakoordinoituja liikunnallisia iltapäivätoiminnan yhteishankkeita edistämällä painotetaan kuntien, liikuntajärjestöjen ja kulttuurialan toimijoiden välistä yhteistyötä.

Korkeat palvelumaksut eivät saa estää osallistumista toimintaan, joka tarjoaa varhaista tukea ja ehkäisee osaltaan syrjäytymistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, [viitattu 7.4.2015].)

5.4 Teematapahtuma aikuisille

Yhteistyön kehittämisestä kysyttäessä kirjastonhoitaja mainitsi, että erilaisia tapahtumia voisi olla enemmän. Koska lapset ja nuoret on jo huomioitu niin hyvin, voisi aikuisille asiakasryhmille suunnattu teematapahtuma olla yksi vastaus tähän toivomukseen. Tapahtumasta voitaisiin tiedottaa eri medioissa, esimerkiksi paikallislehdet, Facebook, Kalevankankaan kirjaston ja Mikkelin pääkirjaston internetsivut, mainosjulisteet ja esitteet. Tapahtumien aikana asiakkaille kerrotaisiin koulukirjastojen tarkoituksesta ja toiminnasta. Oppilaiden vanhemmat ja seniori-ikäiset voisivat tutustua kirjaston tiloihin ja lukukoiratoimintaan. Tapahtumien järjestämisessä olisi hyvä huomioida ajankohta, koska työssäkäyvät aikuiset eivät välttämättä pääse aamupäivän aikana kirjastoon. Ilta-ajankohta saattaisi olla tässä tapauksessa parempi vaihtoehto. Uskoisin, että tällaisten tapahtumien järjestäminen onnistuisi oikein hyvin, vaikka lähikirjastossa olisi vain 1-2 työntekijää.

Myös teematapahtumien järjestämisessä voitaisiin tehdä yhteistyötä nuorisotoimen, tai muiden tahojen kanssa ja pyytää tarvittaessa esimerkiksi työharjoittelijoita avuksi tapahtumien järjestämiseen. Tällä tavalla päivitetäisiin asiakkaiden tietoutta ja mielikuvaa koulukirjastoista. Teemapäivä- tai viikkotapahtuma toisi vaihtelua myös aikuisten arkeen. Koulukirjasto ei olisi enää vain lähikirjasto, jossa asioidaan, vaan sen merkitys nähtäisiin kokonaan uudella tavalla. Asiakkaat, jotka ovat aikaisemmin pitäneet lähikirjastoa hälyisenä, ajattelisivat eri tavalla ja ymmärtäisivät paremmin sen tarkoituksen. Koulukirjasto herättäisi innostusta ja kiinnostusta sen toimintaa kohtaan. Uskoisin, että Kalevankankaan kirjaston henkilökunta lähtisi mielellään mukaan teematapahtuman järjestämiseen.

5.5 Interaktiivinen koulukirjasto

Kirjaston henkilökunnan vastauksista löytyi yksi iso ongelmakohta ja se on tilojen sulkeminen päiväkerholaisten satutuokion ajaksi. Edellä mainitusta syystä oppilaat eivät voi asioida koulukirjastossa ja tämä aiheuttaa erityisesti yläluokkalaisille mielihapaa. Mielestäni Mikkelin Kalevankankaan kirjaston tilat ovat asianmukaiset ja toimivat, enkä muuttaisi niitä millään tavalla. Lähinnä ongelma on se, ettei kaksi kirjastonhoitajaa voi palvella asiakkaita ja pitää samaan aikaan satutuokiota päiväkerholaisten. Pitää kuitenkin muistaa, että toinen kirjastonhoitaja työskentelee myös koulusihteerin tehtävissä, eikä tästä syystä ole aina paikalla kirjastossa.

Ehdotan ratkaisuksi edellä mainittuun ongelmaan interaktiivista koulukirjastoa. Käytännössä se tarkoittaisi paikasta riippumatonta oppimisympäristöä, joka sisältäisi samat asiat kuin oikea koulukirjasto. Verkkoympäristöön kirjaututtaisiin omilla henkilökohtaisilla tunnuksilla. Ensimmäistä kertaa verkkoympäristöön kirjautuessaan jokainen oppilas rakentaisi itsestään oman profiilin ja hahmon, jonka ulkoiset ominaisuudet hän voisi itse valita. Perusajatus voi tuoda mieleen Habbo Hotel virtuaali maailman. Tarkoituksena ei ole jäljitellä Habbo Hotellin perusideaa, vaan pitää mukana kirjastonäkökulma eli tarjota oppilaille mahdollisuus kirjaston käyttöön sen ulkopuolella. Oppilaat voisivat liikkua verkkoympäristössä myös ilman virtuaalihahmoa, mutta sisäänkirjautuminen tapahtuisi omilla tunnuksilla. Oppilaat voisivat palveluun kirjaututtuaan lainata aineistoja e-kirjastosta ja lukea niitä verkkoympäristössä tai omalla tietokoneella/lukulaitteella. Verkkoympäristössä voisi poimia aineistoja, tutustua niihin, opiskella, tavata muita ystäviä, pelata pelejä, piirtää, tai lukea kirjaa virtuaalikoiralta. Myös musiikkiaineistoja voisi lainata ja kuunnella. Oppilaille työskentely verkkoympäristössä olisi varmasti helppoa, koska he ovat tottuneita Internetin käyttäjiä.

5.6 Verkkopalvelut yhdellä sivulla

Mikkelin Kalevankankaan kirjaston Internetsivuilta voisi olla erillinen linkki verkkopalveluihin. Käytännössä yhdellä aukeamalla olisivat omat linkit jokaiseen palveluun.

Aukeamalla voisivat olla vaihtoehtoina Kalevankankaan kirjasto, E-kirjasto, Moodle, ja PressDisplay-palvelu. Jokaiseen edellä mainittuun verkkopalveluun kirjauduttaisiin samoilla henkilökohtaisilla tunnuksilla. Kalevankankaan kirjastoon kirjauduttaessa tietokoneen ruudulle tulisi samanlainen näkymä, kuin alkuperäisessä kirjasto-ympäristössä. Kirjaston ja koulun henkilökunta voisivat päättää siitä, olisiko virtuaalinen koulukirjasto samannäköinen kuin alkuperäinen kirjasto.

Opetushenkilökunnan kyselyssä toivottiin mahdollisuutta päästä lukemaan päivän sanomalehtiä opetusajan ulkopuolella. Jos opettajilla ei ole mahdollisuutta saada avaimia kirjastoon, voisi PressDisplay-palvelu olla ratkaisu tähän ongelmaan. Mielestäni PressDisplay-palveluun voisi olla käyttöoikeus myös koulun oppilailla, eikä pelkästään opetushenkilökunnalla. Esimerkiksi yläluokkalaiset voisivat hyödyntää laajoja sanomalehtiaineistoja koulutehtävien tekemisessä. Jos verkkopalvelun käyttäjä haluaisi mennä suoraan e-kirjastoon, hän pääsisi sinne oman erillisen linkin kautta. Moodleen oppilaat voisivat jättää tehtäväpalautuksia. Lisäksi oppilaat voisivat hyödyntää Moodlen opiskelumateriaaleja.

5.7 Käyttö- ja käyttäytymissäännöt verkkoympäristössä

Mielestäni verkkoympäristössä pitäisi olla rajattu palvelun käyttöaika. Perustelen tämän sillä, että oppilaat saattaisivat kiinnittää päähuomion verkkoympäristöön ja tästä syystä varsinainen koulukirjastossa asiointi vähentyisi. Jos verkkoympäristö olisi auki ympäri vuorokauden, saattaisivat oppilaat viipyä palvelussa vaikka kuinka myöhään ja tämä vaikuttaisi tuntiaktiivisuuteen. Päätarget on, että oppilaat käyttäisivät edelleen Kalevankankaan kirjaston palveluja ja asioisivat paikan päällä kirjastossa. Verkkoympäristön tarkoitus on tarjota vaihtoehto esimerkiksi siinä tapauksessa, kun kirjasto olisi tilapäisesti suljettu. Olisiko verkkoympäristö auki vain poikkeustilanteissa, kun kirjasto olisi tilapäisesti suljettu tai jos opetushenkilökunnalla olisi jotakin tavanomaisesta poikkeavaa ohjelmaa? Tätä asiaa olisi hyvä miettiä.

Mielestäni interaktiivista koulukirjastoa ja sen aineistoja voitaisiin hyödyntää myös tuntiopetuksessa. Pääasia olisi se, ettei verkkoympäristön käyttö vaikuttaisi häiritsevästi muuhun opetukseen. Kirjaston henkilökunta ja opetushenkilökunta voisivat päättää siitä, miten laajasti verkkoympäristöä hyödynnettäisiin.

Myös verkkoympäristössä olisi käyttäytymissäännöt samalla tavalla kuin oikeassa koulussa ja kirjastossa. Jos epäasiallista käytöstä havaittaisiin, puututtaisiin siihen välittömästi. Verkkoympäristön tarkoituksena ei ole viedä kirjaston henkilökunnan työaikaa, vaan päinvastoin helpottaa heidän työtään. Pystyttäisiinkö verkkoympäristöstä luomaan sellainen, että valvonta tapahtuisi automaattisesti? Verkkoympäristöä ja Moodlea voitaisiin hyödyntää yksilöllisesti myös oppilaiden kohdalla, jotka eivät pystyisi osallistumaan opetukseen. Moodlesta löytyisivät ne asiat, joita olisi käsitelty oppituntien aikana. Jos kaikilla oppilailla ei olisi omaa tietokonetta, voitaisiin Kalevankankaan kirjaston kanssa sopia kannettavan tai tablettitietokoneen lainaamisesta.

Mielestäni e-kirjasto voisi olla auki ympäri vuorokauden, eli oppilaat voisivat lainata aineistoja mihin aikaan tahansa. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että e-kirjastoa pystyisi käyttämään myös verkkoympäristön ulkopuolella. Lisäksi olisi hyvä miettiä, pystyttäisiinkö e-kirjastosta tekemään niin yksinkertainen, että pienimmät alakoululaiset voisivat lainata aineistoja itsenäisesti. E-kirjastossa voisi olla pienimmille alakoululaisille oma virtuaalihahmo, joka opastaisi aineiston lainauksessa. Myös Moodle ja PressDisplay-palvelu voisivat olla käytössä ympäri vuorokauden, koska edellä mainittuja palveluja käytettäisiin pääsääntöisesti opiskeluun. Verkkopalvelujen toteutuksesta aiheutuisi jonkin verran kustannuksia Kalevankankaan koululle, mutta uskoisin, että koulun olisi mahdollista saada lisärahoitusta hankkeeseen.

Perusteita interaktiiviselle verkkoympäristölle, sen käytölle ja hyödyllisyydelle löytyy *Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako* -selvityksestä. Fyysisen oppimisympäristön lisäksi oppimista tapahtuu yhä enemmän virtuaalisissa ympäristöissä. Verkkopohjaiset yhteiset tilat mahdollistavat vuorovaikutuksen vertaisryhmän kanssa ja tarjoavat tilat yhteiselle tiedon rakentamiselle, projektityöskentelylle, tutkimukselle ja tiedon jakamiselle. Sosiaalinen media onkin nähtävä yhtenä mahdollisuutena laajentaa oppimisympäristöä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 41.)

Kurttila-Materon *Koulukirjasto koulun toimintakulttuurin kehittämisen välineenä* väitöskirjan mukaan koulukirjastotutkimus on ollut Suomessa vähäistä. Kansainvälisen informaatiotutkimuksen kohdalla koulukirjastotutkimus on ollut vilkasta ja näyttöön perustuvaa. Kurttila-Materon mukaan koulut, joissa ei ole kirjastoammatillisia koulukirjastonhoitajia, opettajien käsitykset kirjaston hoidosta ja informaatiolukutaidosta ovat ratkaisevat. Opettajankoulutukseen tulisi lisätä informaatiolukutaidon sisältöjä. Myös informaatiotutkimuksen sivuaineopintoja pedagogisen kirjastonhoitajan pätevyyteen tulisi korostaa. (Kurttila-Matero 2012, 1–5.) Kaikkein tärkein peruste koulukirjastojen kehittämisessä on ymmärtää niiden pedagogiset mahdollisuudet ja kouluttaa opettajia sekä koulukirjaston hoitajia. (Kurttila-Matero 2011, 22).

6 POHDINTA

Mielestäni työn tavoitteet toteutuivat hyvin. Kirjaston henkilökunnan kohdalla tutkimushaastattelun toteutus sujui suunnitelmien mukaan. Olin laatinut kysymykset melko kiireisellä aikataululla ja tästä syystä oletin, että jotain tärkeää tietoa jäisi puuttumaan. Vastausten puhtaaksikirjoitusvaiheessa totesin, että tarvetta mahdollisten lisäkysymysten esittämiseen ei ole. Jo haastattelun toteutusvaiheessa oli mielenkiintoista havaita, että yhteistyön ongelmakohdista kysyttäessä löytyi selvästi yksi ongelmatekijä, joka oli kirjaston tilojen sulkeminen satutuokioiden ajaksi. Alun perin kysymys mahdollisista ongelmatekijöistä oli täysin avoin. Yllättävää oli mielestäni se, kuinka monipuolista toimintaa koulukirjastossa nykyään voi olla. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat Kalevankankaan kirjastossa järjestetyt kirjasto-olympialaiset. Myös kirjastossa järjestettävät syntymäpäiväjuhlat ja elokuvapaja kuulostavat mielenkiintoiselta idealta.

Olin erittäin tyytyväinen myös opetushenkilökunnan kyselytutkimuksen toteutukseen. Kyselyyn osallistuneiden ikäjakauma oli vaihteleva, mikä oli mielestäni hyvä asia. Myös kyselyyn vastanneiden määrä oli mielestäni riittävä. Perustelen tämän väitteen sillä, koska kysymyksessä oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka ei ole riippuvainen vastaajien lukumäärästä. Olin erittäin tyytyväinen opetushenkilökunnan vastauksiin. Vaikka lomakekyselyyn vastasi vain 8 henkilöä, oli otantaryhmään valikoitunut mielipiteiltään vaihteleva joukko.

Yhden vastaajan kohdalla oli selvästi havaittavissa melko kriittinen asenne koulukirjastoa ja sen palveluja kohtaan. Mielestäni oli vain hyvä asia, että myös tämä näkökulma tuli esille. Oma oletukseni oli ollut, että opetushenkilökunnalla ei olisi mitään negatiivista sanottavaa, koska he ovat jo työnsä puolesta tekemisissä koulukirjaston kanssa. Olisi mielenkiintoista tietää, mistä kriittisyys koulukirjastoa kohtaan johtuu. Aivan, kuin koulukirjasto olisi jotenkin vähäpätöisempi muiden opetus- ja opiskelumateriaaleja tarjoavien palvelujen rinnalla. Missään tapauksessa koulukirjaston tarkoitus ei ole kilpailla muiden opetusmateriaaleja tarjoavien palvelujen kanssa. Oletaisin kuitenkin, että opettajat, jotka suhtautuvat kriittisesti kirjastoon, hoitavat työvelvoitteensa ja käyvät edes pakolliset vierailut koulu- ja yleisessä kirjastossa.

Kalevankankaan kirjaston ja koulun kohdalla ei mielestäni ole aihetta jatkotutkimukselle. Yhteishenki kirjaston ja koulun välillä on hyvä. Ongelmista pystytään puhumaan ja niihin myös puututaan. Isoin ongelmatekijä liittyi käytännön järjestelyihin, koska kirjasto ei voi palvella samaan aikaan päiväkotijä ja peruskouluikäisiä asiakkaita. Edellä esittelemäni kehitysideoita interaktiivisesta verkko-opiskeluympäristöstä, kerhotoiminnasta ja aikuisille suunnatusta teemapäivätapahtumasta ovat ehdotuksia, joita kirjaston ja koulun henkilökunta voivat yhdessä miettiä ja toteuttaa ne parhaaksi katsomallaan tavalla. Kalevankankaan kirjaston- ja koulun henkilökunnalla on kuitenkin parhaat pedagogiset valmiudet liittyen lapsiin ja nuoriin. Heillä voi olla myös ideoita ja ajatuksia, joita en ole itse huomioinut. Ulkopuolisena henkilönä on kuitenkin hieman vaikea hahmottaa yhteistyön kokonaiskuvaa ja tästä syystä jotakin tärkeää on voinut jäädä huomioimatta. Toisaalta, ulkopuolisena voi nähdä asioita eri tavalla ja tuoda tätä kautta niihin uutta näkökulmaa.

Esimerkiksi aikuisille suunnatun teemapäivä/viikkotapahtuman tavoitteet näkisin pidemmällä aikavälillä niin, että ne vaikuttaisivat ihmisten asenteisiin koulukirjastoja kohtaan. Teematapahtuma saattaisi herättää myös uutismedian huomion ja keskustelun koulukirjastojen asemasta. Mielestäni yleinen mielikuva koulukirjastoista on hyvä, enkä näe siinä mitään ongelmaa. Lähinnä tarkoitan sitä, että vähemmälle huomiolle jääneet koulukirjastot eivät olisi enää näkymättömiä, vaan ne herättäisivät positiivisia tunteita eri ikäluokissa. Myös ne asiakkaat, jotka ovat pitäneet koulukirjastoja hälyisinä, ymmärtäisivät paremmin niiden merkityksen. Aikuiset veisivät helpommin asiaa eteenpäin niistä päättävälle taholle. Mitä enemmän tietoisuus koulukirjastojen toiminnasta lisääntyisi, saattaisi se lisätä myös asioista päättävien tahojen huomiota ja koulukirjastot saisivat enemmän rahoitusta toimintansa kehittämiseen. Huomattaisiin, miten tärkeä koulukirjasto on. Mielestäni ei olisi mahdoton ajatus, että kaikki Suomen koulukirjastot lähtisivät mukaan teemapäivä- tai viikkotapahtumaan ja liikuntakerhokampanjaan.

Länsi-Savon mielipidepalstalla oli mielenkiintoinen kirjoitus, ”*Suomiko tasa-arvoisen?*”, jossa mainittiin monia sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä epäkohtia. Kirjoituksessa kyseenalaistettiin koulukirjojen antamat sukupuoliroolit, jotka ovat edelleen hyvin perinteiset.

Vaikka kirjoituksessa ei otettu kantaa koulukirjastojen tarjoamaan kirjallisuuteen, olisi tässä varmasti yksi kohta, johon kaikkien koulukirjastojen kannattaisi kiinnittää huomiota. Onko koulukirjastoissa riittävästi oppimateriaaleja, jotka tarjoavat mahdollisimman monipuolisia roolimalleja tytöille ja pojille? Onko tällaista kirjallisuutta ylipäättään saatavissa? Mieliopidekirjoituksessa mainitaan myös, kuinka naiset kouluttautuvat yhä enemmän miesten ammatteihin, mutta miehet eivät kouluttaudu naisvaltaisiin matalapalkka-ammatteihin. (Peltonen ja Kattelus 2015, 15.)

Minkälaisen viestin annamme peruskouluikäisille oppilaille, jos oppimateriaalit eivät seuraa nykykehityksen mukana? Erilaisia roolimalleja tarjoavalla oppimateriaalaineistolla olisi varmasti mahdollista vaikuttaa nykyiseen ajattelumalliin. Ehkä jo nykyisten alakoululaisten siirtyessä työelämään tilanne työmarkkinoilla olisi erilainen ja eri ammattialoille opiskeltaisiin tasapuolisemmin. Tällainen kehitys saattaisi vaikuttaa suotuisasti myös palkkaeroihin.

Koulukirjastot ovat olemassa eri-ikäisiä oppilaita ja heidän erilaisia tarpeitaan varten. Kuten jo aiemmin mainitsin, koulukirjaston tärkeä tehtävä on myös tasoittaa eroja ja tukea lukutaidon kehittämisessä. Tästä hyvänä esimerkkinä on lukukoiratoiminta. Lukukoira kuuntelee kärsivällisesti jokaista oppilasta. Olisi vaikea kuvitella, ettei koulukirjastoa hyödynnettäisi jollakin tavalla. Opetushenkilökunnalla on vastuu siitä, kuinka hyvin pienimmät alakoululaiset saadaan perehdytettyä kirjastoon. Tietenkin on mahdollista, että jotkut oppilaat tottuvat asioimaan kirjastossa ilman kenenkään ulkopuolisen henkilön ohjausta. Aina on myös niitä oppilaita, joille kirjasto ei välttämättä ole ennestään tuttu ja he tarvitsevat enemmän ohjausta. Kuitenkin juuri he voivat olla lähitulevaisuudessa yksi kirjastopalvelujen suurin käyttäjäryhmä. Missään tapauksessa kirjastopalvelujen tutuksi tekemistä alakouluikäisille ei pitäisi vähätellä.

Hyvän lukutaidon lisäksi koulukirjaston tärkeimmät tehtävät ovat kriittisyyden ja uteliaisuuden herättäminen, sekä itsenäiseen ajatteluun ja toimimiseen opettaminen. Kriittisyys voi näkyä esimerkiksi tiedonhaussa niin, että oppilaat osaavat etsiä relevanttia tietoa luotettavista tiedonlähteistä. Itsenäinen ajattelu ja toimiminen voivat näkyä niin, että oppilaat osaavat hakea tietoa omatoimisesti ilman ulkopuolista apua.

Uskoisin, että lähes kaikilla ala- ja yläkouluikäisillä on jo luonnostaan uteliaisuus uusia asioita ja ympäröivää maailmaa kohtaan. Miksi jättää mahdollisuus käyttämättä, kun voi tutustua mieltä askarruttaviin, ja jokaista henkilökohtaisesti kiinnostaviin asioihin ilmaisen kirjaston, asiantuntevan henkilökunnan ja ajan tasalla olevan aineiston avulla.

Joskus peruskoulua on kritisoitu siitä, että se tappaa luovuuden. Hyvä koulukirjasto voi jopa kannustaa luovuuteen ja löytämään itsestä piileviä uusia voimavaroja. Värikäs ja viihtyisä kirjastotila, monipuoliset aineistot, lukutuokiot kirjaston henkilökunnan tai lukukoiran kanssa ja muut erilaiset tapahtumat tarjoavat vaihtelua myös koulutyöskentelyyn. Tässä oli vasta muutama esimerkki siitä, mitä kaikkea koulukirjasto voi tarjota oppilaille. Koulukirjastossa vietetyn ajan ei tarvitse aina liittyä tehtävien tekemiseen ja tiedon hankkimiseen. Koulukirjastoon voi myös tulla rentoutumaan. Kouluajan ulkopuolella kirjasto voi olla hyvinkin hiljainen ja oppilaat sekä paikalliset asiakkaat voivat katsella kaikessa rauhassa ympärilleen. Koulukirjasto voi kehittää myös oppilaiden keskittymistaitoja, koska hiljaisessa työympäristössä on helpompaa ajatella. Tämä voi näkyä parempina oppimistuloksina.

Koulukirjastoilla on myös tärkeä kasvatuksellinen rooli. Ne voivat opettaa yhdessä koulun kanssa muiden huomioon ottamista ja hyviä käytöstapoja. Kirjastopalvelujen tulevaisuutta ajatellen varhaiskasvatuksella on suuri merkitys. Maksuttomat kirjastopalvelut edellyttävät, että niillä on käyttäjiä. Jos haluamme jatkossa saada uusia kirjastopalvelujen käyttäjiä, edellyttää se, että meillä on myös koulukirjastoja ja asiantuntevia kirjastoalan ammattilaisia palvelemaan oppilaita. Verkko-oppimisympäristö tai muut vastaavat sovellukset voisivat olla hyvänä tukena koulukirjastopalvelujen rinnalla. Myös verkkokirjastopalveluja tarvitaan. Verkkokirjastossa asiakkaat voivat uusia lainoja, tehdä aineistohakuja ja -varauksia.

Itse näkisin kirjaston merkityksen tärkeämpänä, kuin koskaan aikaisemmin. Nykyään tietotekniset laitteet vievät jo huomattavan osan eri ikäluokkien vapaa-ajasta. Esimerkiksi älypuhelimien pitkäaikaisen käytön seurauksena sanavarasto voi kaventua ja tämä vaikuttaa äidinkielen taitoon. Lisäksi haittapuolena voivat olla fyysinen ja henkinen passivoituminen. Tästä syystä kirjastoilla on tärkeä rooli eri ikäluokkien lukuharrastuksen ja hyvän äidinkielen taidon ylläpitämisessä.

Kirjastot itsessään pakottavat ihmiset liikkeelle. Kirjastot voivat tuoda toivottua vaihtelua asiakkaiden arkeen ja tarjota virikkeitä kodin ulkopuolella. Tietokone tai älypuhelin ei voi korvata oikean kirjaston kaltaisia elämyksiä. Ne eivät korvaa ystävällistä asiakaspalvelua tai muita sosiaalisia suhteita, joita oikea kirjasto voi parhaimmillaan tarjota.

LÄHTEET

- Frantsi, H., Kolu, K. & Salminen, S. 2014. Hyvä koulukirjasto. [Verkkajulkaisu]. Suomen koulukirjastoyhdistys ry, Opetushallitus. [Viitattu 10.11.2014]. Saatavana: <http://suomenkoulukirjastoyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/05/Hyvakoulukirjasto2014.pdf>
- Haapala, A. 2015. Kirjastot elämyksellisinä oppimisympäristöinä: kirjastot elämyksiä janoavassa oppimisyhteiskunnassa. Teoksessa: L. Hokkanen (toim.) Sosiaalinen kirjasto: lukemattomien mahdollisuuksien maailma. Helsinki: BTJ Finland Oy, 77.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, S. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. uud. p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 155, 190, 197.
- Hyrkäs, E. & Ruohomäki, E. 2004. Liite 1: Koulukirjaston keskeiset käsitteet. Teoksessa: E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto. Helsinki: Gummerus Kirjapaino, 176–177.
- Kurttila-Matero, E. 19.12.2011. School library: a tool for developing the school's operating culture. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Juvenes print. [Viitattu 10.4.2015]. Saatavana: <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514297366/isbn9789514297366.pdf>
- Kurttila-Matero, E. 2012. Koulukirjasto koulun toimintakulttuurin kehittämisen välineenä. [Verkkajulkaisu]. Informaatiotutkimus-lehti. [Viitattu 13.4.2015]. Saatavana: <http://scholar.google.fi>
- Launonen, V. 2015. Sosiaalisuuden muutos kirjastoissa. Teoksessa: L. Hokkanen (toim.) Sosiaalinen kirjasto: lukemattomien mahdollisuuksien maailma. Helsinki: BTJ Finland Oy, 45–46.
- Lauronen, K. 2005. Koulukirjastokokoelman hoito: kokoelman tarkoitus – käyttö ja käyttäjät. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 71.
- Lemola, E. 1983. Lyhyt koulukirjastojen historiikki: oppikoulu ja sitä edeltäneet koulumuodot. Teoksessa: M. Karjalainen ym. (toim.) Koulukirjasto. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 18.
- McGrath, Kevin G. 1.1.2015. School libraries & Innovation. [Verkkajulkaisu]. Knowledge Quest. [22.2.2015]. Saatavana: Ebsco-tietokannasta.
- Mäkinen, I. 2009. Suomen ensimmäinen rahvaankirjasto. Teoksessa: I. Mäkinen (toim.) Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland Oy, 18, 82–85, 361–362.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 6.5.2015]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 1999. Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000–2004. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 24.11.2014]. Saatavana: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/koul_tutk_tietostrat/index.html

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1. [Verkkajulkaisu] Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okmtr01.pdf?lang=fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ei päiväystä. Syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen. [Verkkosivu]. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 7.4.2015]. Saatavana: http://www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/Osa-alueet/Nuoret/

Peltonen, E. & Kattelus, R. 2015. Suomiko tasa-arvoinen?. Länsi-Savo 76, 15.

Sinko, P. 2005. Koulukirjastossa opitaan tiedonhallintataitoja. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 22.

Vatanen, P. 2002. Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi: yleisten kirjastojemme murroskausi 1890-luvulta 1920-luvulle. Helsinki: Hakapaino Oy, 123.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelulomake

Liite 2. Kyselylomake

Liite 1. Teemahaastattelulomake

Mitä yhteistyömuotoja on jo olemassa kirjaston ja koulun välillä?

Minkälaiset yhteistyömuodot ovat osoittautuneet toimiviksi?

Mitkä yhteistyömuodot eivät ole toimineet?

Mitkä ovat isoimmat ongelmakohdat kirjaston ja koulun välisessä yhteistyössä?

Pyritäänkö kirjaston ja koulun yhteistyötä kehittämään jatkuvasti?

Minkälaisia kehitysideoita on tullut?

Kerätäänkö koulun henkilökunnalta säännöllisesti palautetta tai ideoita?

Millä tavalla palautetta kerätään?

Kuinka usein oppilailta tai heidän vanhemmilta tulee kehitysideoita tai palautetta?

Kuinka paljon oppilailta tai heidän vanhemmilta tullut palaute vaikuttaa kirjaston ja koulun yhteistyöhön?

Millä tavalla nykytekniikkaa hyödynnetään kirjaston ja koulun yhteistyössä, esim. lukulaitteet jne.?

Liite 2. Kyselylomake

Kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen

Ikä

Työkokemus opetusalan työtehtävistä

Kuinka tärkeä kirjasto on, käytättekö kirjastoa esim. vapaa-aikana jne.

Minkälaista yhteistyötä koulun ja kirjaston välillä on?

Kuinka tiivistä yhteistyö on?

Miten tärkeää toimiva yhteistyö on opetushenkilökunnalle?

Vaihteleeeko yhteistyön aktiivisuus opetushenkilökunnasta riippuen?

Mitä hyviä ja huonoja puolia yhteistyössä on ollut?

Entä mahdolliset ongelmakohdat, onko sellaisia?

Miten niitä on pyritty korjaamaan?

Kuinka vaativaa ongelma-kohtiin puuttuminen on ollut?

Ovatko kaikki olleet tyytyväisiä lopputulokseen ja miten se on näkynyt jokapäiväisessä arjessa?

Miten tärkeää oma aktiivisuus on koulun ja kirjaston yhteistyössä ja miten se käytännössä näkyy?

Miten passiivisuus näkyy yhteistyössä ja onko sellaista havaittu?

Minkälaisia aineistoja, palveluja tai sisältöjä koulukirjastoon pitäisi lisätä?

Millaisena kirjaston fyysinen tila ja kokoelma mielletään?

- hyvät ja huonot puolet, kehitysideat

Miten kirjasto tukee oppimista ja mikä on sen tehtävä oppimisen tukijana?

Mikä ohjelmallinen tapahtuma voisi olla kirjaston ja koulun kannalta tärkeä?

Onko tällaisia tapahtumia järjestetty?

Mikä on ollut tapahtuman teema?

Miten kirjaston ja koulun välinen yhteistyö on muuttunut ajan kuluessa?

Minkälaista yhteistyö voisi olla?

- kehittämissuhteet, ideat, omat visiot

Tulevaisuuden koulukirjasto?

- oma visio tulevaisuuden koulukirjastosta